

روش تاریخ‌نگاری جنگ در سپاه

گروه پژوهش فصلنامه

در سال ۵۹ سیل اخبار و اطلاعات واقعی دریافت شده در کلیه سطوح مرتبط با جنگ، گزارشات مطرح شده در استانداری‌های استان‌های جنگ‌زده، خبرگزاری‌ها، فرماندهان مناطق سپاه و... که از تحریف‌های احتمالی توسط عناصر موجود در دولت بنی‌صدر و گروه‌های سیاسی در جامعه خالی نبود، عامل اصلی برانگیختن احساسات جوانانی شد که شاید تا آن زمان به رخدادها به دید مثبت و ضبط وقایع و تاریخ‌نگاری نیندیشیده بودند.

خبر رشادت‌ها در خطوط اول درگیری با دشمن ونسیم زیبای عشق و ورزیدن‌های مخلصانه‌ی مردمی به قدری مقهورکننده و مست‌کننده بود که ناخودآگاه عرق شرم بر پیشانی انسان نقش بست و بی‌آمد آن، حرکت برای قدرشناسی از آن‌را به دنبال داشت. در زمانی که هیچ تشکیلات منسجم و منظم جهت مقابله‌ی نظامی با عراق وجود نداشت و کلیه‌ی حرکت‌های مؤثر به صورت مردمی انجام می‌شد، دفتر سیاسی سپاه با ترکیب بیش از هشتاد درصد نیروی جوان (متولدین سال‌های ۱۳۳۶ تا ۱۳۴۲) به ادای تکلیفی دیگر در عرصه‌ی انقلاب همت گمارد. تا آن زمان هیچ سازمان و نهادی در این عرصه، وظیفه‌ای برعهده نداشت و فعالیتی نمی‌کرد.

بخش تاریخ جنگ در خرداد ماه سال ۱۳۶۰ با دغدغه‌ی جلوگیری از زیان بیش‌تر در عرصه‌ی ثبت و حفظ آثار و رخدادهای جنگ تحمیلی، آغاز به کار کرد به عبارت دیگر، بخش مزبور از همان ابتدا بر پایه‌ی نظریه‌ی پیوستگی جنگ و انقلاب، جنگ را به مثابه‌ی واقعه‌ای تاریخی عاشورایی می‌نگریست که اهمیت ثبت اتفاقات و رویدادهای آن به منظور دورنگه داشتن از هرگونه تحریف یا بهره برداری‌های سیاسی را کم‌تر از حضور در خطوط جلویی نبرد نمی‌دانست. به همین منظور با روش و ساختاری کاملاً بومی و خودجوش، تاریخ‌نگاری جنگ را وجهی همت خود ساخت، به نحوی که این روش تاریخ‌نگاری در مقایسه با تاریخ‌نگاری ایران معاصر، پدیده‌ای پیشرفته‌تر و متمایز می‌باشد.

در اولین دستورالعمل‌های آموزشی برای محققان اعزامی به جبهه‌های جنگ، رویکرد بخش تاریخ جنگ به موضوع، توصیف شده است. بخشی از این توصیف که در حقیقت بیان‌گر مبانی علمی و معرفتی دست‌اندرکاران دفتر سیاسی سپاه از نقطه‌ی آغاز می‌باشد به این شرح است:

از نظر ما جنگی که با آن درگیر هستیم چیزی جدای از انقلاب ما نیست، بلکه انقلاب اسلامی در ادامه‌ی حرکت خود با مسایلی از

بخش تاریخ جنگ در خرداد ماه سال ۱۳۶۰ با دغدغه‌ی جلوگیری از زیان بیش‌تر در عرصه‌ی ثبت و حفظ آثار و رویدادهای جنگ تحمیلی، آغاز به‌کار کرد به عبارت دیگر، بخش مزبور از همان ابتدا بر پایه‌ی نظریه‌ی پیوستگی جنگ و انقلاب، جنگ را به مثابه‌ی واقعه‌ای تاریخی عاشورایی می‌نگریست که اهمیت ثبت اتفاقات و رویدادهای آن به منظور دور نگه داشتن از هرگونه تحریف یا بهره‌برداری‌های سیاسی را کم‌تر از حضور در خطوط جلویی نبرد نمی‌دانست. به همین منظور با روش و ساختاری کاملاً بومی و خودجوش، تاریخ‌نگاری جنگ را وجه‌ی همت خود ساخت، به نحوی که این روش تاریخ‌نگاری در مقایسه با تاریخ‌نگاری ایران معاصر، پدیده‌ای پیشرفته‌تر و متمایز می‌باشد.

جمله جنگ تحمیلی عراق رو به رو شده است. از این رو ضبط و نگارش تاریخ جنگ شاخه‌ای از ضبط و نگارش تاریخ انقلاب اسلامی است. به‌طور کلی نوشتن تاریخ یک پدیده‌ی جدید است که در دوره‌ی جدید، اهمیت بسیاری به آن داده شده است، در کشورهایی که در آن‌ها انقلاب شده، بودجه‌های عظیم و تدارکات وسیعی برای این امر اختصاص داده شده است و نیروهای انسانی فعال و فراوانی بسیج شده‌اند تا بتوانند جزء جزء انقلابشان را گردآوری و ارائه نمایند.

مثل تمام ابعاد انقلاب اسلامی که در صورت خودجوشی و دوری کردن از قالب‌ها و سیستم‌های کلاسیک، موقعیت‌های بالایی داشته‌ایم، در امر تاریخ‌نویسی هم در صورتی می‌تواند کاری درخور انقلاب انجام بگیرد که کلیه‌ی قالب‌ها و روش‌های کلاسیک را کنار گذاشته و به روش‌ها و طرح‌هایی که از خود انقلاب اسلامی می‌جوشد دست پیدا کنیم. بنابراین در وهله‌ی اول، دامنه‌ی گزینش مطالب و موضوعاتی که به نحوی با مسأله‌ی جنگ مربوط می‌گردد در حد بسیار وسیعی باید انتخاب شود و از اصلی و فرعی کردن‌ها و نادیده گرفتن مطالبی که در ابتدا لزومی برای گردآوری آن دیده نمی‌شود تا حد امکان بایستی پرهیز کرد. در وهله‌ی دوم، که مواد اولیه تا حد امکان و همه جانبه جمع‌آوری گردید، می‌توان با روش تاریخ‌عقلی، آن هم عقل مبتنی بر وحی نه عقل اومانستی و غربی، کار را ادامه داد.

گزینشی که در مراحل بعد صورت می‌گیرد با توجه به بینش اسلامی ما می‌تواند این موضوعات را عمده کند:

۱- نقش عقیده در جنگ: برخلاف جنگ‌های دیگر که براساس دنیابردستی شروع شده، ادامه یافته و تمام شده است، غربی‌ها نیز اعتراف می‌کنند که ایمان، عنصر اصلی مادر این جنگ است. هر چند با بدجنسی و با تمسخر آن را به صورت قبض بهشت به دست بسیجی‌ها دادن یاد می‌کنند. (بدیهی است که اسلام به عنوان عقیده و رهبری ولایت فقیه و... تماماً در این راستا قرار دارند).

۲- مردمی بودن انقلاب اسلامی و به تبع آن جنگ تحمیلی: (این قید به معنی اسلامی بودن نیست بلکه توضیح آن است) مردمی بودن به معنای فراگیر بودن آن است. یک نگاه به انقلاب‌های دیگر نشان می‌دهد که هیچ کدام از آن‌ها، این فراگیری که انقلاب ما داشته و دارد را برخوردار نبوده‌اند.

۳- خودجوشی‌ها و الگو نگرفتن‌ها: به‌عنوان مثال سپاه و جهاد ما که تاکنون بزرگ‌ترین حلال مشکلات انقلاب بوده‌اند و از عوامل تعیین کننده در تداوم انقلاب به‌شمار می‌رفته و می‌روند، از هیچ ارتش یا ارگان دیگری الگو نگرفته‌اند. در جنگ تحمیلی هم این خودجوشی‌ها جای مهمی دارد که باید نشان داده شود.

۴- مطلق ندیدن نقش‌ها: برخلاف تئوری‌هایی نظیر آن چه مارکسیست‌ها و نظایر آن‌ها به دست می‌دهند که براساس آن‌ها فی‌المثل طبقه‌ی کارگر هر چه هست و هر جا هست، انقلابی، جنگ جو و... دیده می‌شود، ما به یک امر مشخص در مراحل مختلف انقلاب و جنگ، نقش واحد و عملکرد ثابتی را نمی‌توانیم بدهیم؛ مثلاً بازار، روحانیت، ارتش و... اولاً همه یک دست نبوده (به خلاف قالب‌سازی‌ها) ثانیاً در مراحل مختلف نقش آن‌ها فرق می‌کند و یکسان نیستند.

۵- بسیاری مسایل دیگر نظیر مستضعفین، جریانات ضدانقلابی آشکار و نهان (مثلاً انگیزه‌های ناسیونالیستی در جبهه‌ها)، تحولات جهان و منطقه در پی تحولات جنگ، حرکات و ویژه‌ی دشمن در مقاطع خاص و... می‌تواند به‌عنوان موضوعات برجسته در نظر گرفته شود که انتخاب این موضوعات در مراحل بعدی هم به معنای نفی و کنار گذاردن موضوعات دیگر نخواهد بود.

هم چنین در نخستین مکتوبات مربوط به توضیح وظایف بخش تاریخ جنگ دفتر سیاسی در مورد اهداف و ضرورت‌های کار آمده است:

با الهام گرفتن از رهنمودهای امام در باره‌ی ضرورت ثبت تاریخ جنگ و از آن جایی که هیچ مرجعی عهده‌دار پرداختن به این امر نشده و هر روز که از جنگ می‌گذشت برادران عزیزی به خیل شهدا می‌پیوستند و خاطرات و تجربیات زیادی را با خود به‌مراه می‌بردند، شورای عالی سپاه طی مصوبه‌ای دفتر سیاسی را موظف به جمع‌آوری و ثبت مسایل جنگ نمود. هدف از تشکیل بخش جنگ دفتر سیاسی تحقق بخشیدن به رهنمودهای امام امت و ضرورت‌های انقلاب بر پایه‌ی سه مشخصه‌ی بارز انقلاب یعنی رهبری، مکتب و مردم با دیدگاه‌های زیر بود که بر آن شدیم مصداق‌های بارز این سه اصل را در این جنگ الهی جمع‌آوری نماییم.

مکتب: از آن جایی که انقلاب ما یک انقلاب اسلامی و الهی است و جنگ ما و چگونگی جنگیدن ما بر اساس اصول و خط‌مشی‌ای که مکتب ما مشخص کرده، می‌باشد لذا نقش مکتب در زوایای مختلف جنگ از اینها، شهادت‌ها، مقاومت‌ها، تصمیم‌گیری‌ها گرفته تا امداد‌های غیبی و کمک‌های الهی به عنوان خط اصلی کار، مدنظر می‌باشد.

رهبری: در جامعه‌ی اسلامی، رهبری (ولایت فقیه) که نقش عمده و اساسی را در هدایت و بسیج مردم در دفاع و حراست از حریم اسلام برعهده دارد و یکی از مسایل عمده و بارز و مشخص این انقلاب به‌شمار می‌آید، در جنگ نیز نقش سرنوشت‌سازی را دارا می‌باشد و روح ولایت در جای جای و لحظه‌لحظه‌ی جنگ انقلاب اسلامی با کفر حضور داشته که باید نمودها و مسایل آن مشخص، جمع‌آوری و ارایه گردد.

مردم: اراده، ایثار و از خودگذشتگی مردم که بر پایه‌ی اعتقاد آن‌ها به مکتب و رهنمود گرفتن از امام امت استوار است و در لحظات و مقاطع مختلف جنگ، این امر را با مقاومت‌ها، فداکاری‌ها، شهادت‌ها و... به اثبات رسانیده‌اند، یکی از مسایل دیگری است که باید از جبهه‌های نبرد و میان رزمندگان گرفته تا ده کوره‌ها و شهرهای دور افتاده از جبهه، در میان پیرمردان و پیرزنانی که هر آن چه در توان دارند در طبق اخلاص گذاشته‌اند و جنگ را پشتیبانی می‌نمایند دنبال گردد.

مقدمات اولیه‌ی شکل‌گیری بخش جنگ از سوی آقای ابراهیم محمدزاده مسؤول وقت دفتر سیاسی سپاه و به‌هنگام شرکت در سمینار فرماندهان و پس از گفت‌وگو با فرمانده‌ی وقت سپاه خوزستان آقای علی شمخانی انجام شد. البته تلاش و حمایت آقای محمدزاده برای ثبت تاریخ جنگ در کلیه‌ی شرایط و در طول خدمت ایشان در سپاه، همواره جریان ادامه داشت. سخنان امام خمینی خطاب به رزمندگان مبنی بر این که میدان‌های نبرد شما در تاریخ ثبت خواهد شد روح تازه‌ای به جمع برادران دمید و چنین تصور می‌شد که تحقق سخنان امام، به مثابه‌ی سلاح بر دوش گرفتن رزمندگان است.

ثبت تاریخ جنگ با اعتقادات متولیان در هم آمیخت و بی‌گیری شد. اگر این مهم نبود، سختی‌ها و دشواری‌های کار از یک سو و از سوی دیگر تمایل به حضور در کنار رزمندگان و شرکت در عملیات، مانع از تداوم ثبت تاریخ جنگ می‌شد.

در پایگاه منتظران شهادت، واقع در گلف اهواز برای نخستین بار مذاکره‌ای تا حدی مجادله‌آمیز با حضور مسؤول قسمت جنوب بخش مزبور و شهید حسن باقری صورت گرفت، پس از توضیحات زیاد برادر مسؤول در باره‌ی ابعاد مختلف تاریخ جنگ و ضرورت و جمع‌آوری اسناد و مدارک و... برادر حسن با آن پیشانی بلند و نورانی اش سری به زیر انداخت و بالحنی سرد گفت:

شما اصلاً نمی‌دانید چه می‌خواهید، بروید اول این را مشخص کنید.

این برخورد در ابتدا متأثر کننده می‌نمود، لیکن برای شروعی مستحکم و برنامه‌ریزی شده لازم بود. از این رو پس از گذشت چند ماه، واقعی بودن آن رهنمودها محرز گردید، تا جایی که به جرأت می‌توان حسن باقری را یکی از حامیان اصلی بخش جنگ دفتر سیاسی تلقی کرد. واقعیت این بود که گروه اولیه‌ی راویان می‌خواستند هر آن چه بر مردم گذشته، آن چه رزمندگان انجام داده و می‌دهند، تصمیماتی که در سطوح مختلف گرفته شده و می‌شود، برخوردی که جهانیان با پدیده‌ی انقلاب اسلامی دارند و... همه و همه‌ی دقایق را آن چنان که هست ثبت و نگه داری کنند ولی این مهم با توان چند نفری، آن هم با تجربه و توان اندک در بحبوحه‌ی جنگ و آتش و خون، جز با محدود کردن حوزه‌ی عمل میسر نبود و هر چه تحولات متعدد و فراوان به وجود می‌آمد، ضرورت این مهم بیش‌تر رخ می‌نمود، در ماه‌های اول سال ۱۳۶۰ وقتی مسؤول اطلاعات عملیات آبادان جمع راویان را به اتاق کار خود دعوت کرد، پارچه‌ی سفیدی را از روی دیوار به کنار زد. روی کاغذی که خطوط عمودی، افقی، منحنی، دایره، مستطیل کشیده شده بود، شروع به دادن

توضیحاتی کرد او در خاتمه‌ی سخنان خود، که جالب ولی مبہوت کننده بود، گفت:

ما از شما برادران که از ستاد مرکزی سپاه به این جا می‌آیید توقع داریم که در این فضا با این همه پیچیدگی‌ها به ما راه کار ارایه کنید. این اولین آشنایی راویان با کالک و نقشه‌ی عملیاتی بود. کلاس درسی که نه در دانشکده‌ی نظامی بلکه در کانون وقایع نظامی باید فرا گرفته می‌شد. همان‌گونه که سپاه با اتکا بر نیروی مردمی وارد جنگی نابرابر شده بود، بخش جنگ نیز به لحاظ جایگاه تشکیلاتی خود (زیر مجموعه‌ی دفتر سیاسی ستاد مرکزی سپاه که رییس آن از مسؤولین تصمیم گیرنده در شورای فرماندهی سپاه محسوب می‌شد)، باید توان تجزیه و تحلیل آن چه در جبهه‌ها و پیرامون جنگ می‌گذشت را می‌یافت. مطالعه‌ی کتب موجود روش تحقیق و وقایع نگاری و آشنا شدن با الفبای حاکم بر صحنه‌ی نبرد (اعم از نقشه خوانی، فن کالک، تجزیه و تحلیل توانایی‌های خودی و دشمن و...) از جمله مواردی بود که چند ماه پس از شروع کار آغاز شد. بررسی تاریخ جنگ‌ها در دنیا نشان می‌داد که این امر مهم به نحو شایسته‌ای مورد توجه مورخان بوده است. نکته‌ی جالب این بود که تا آن زمان در جنگ‌های اول و دوم جهانی تا جنگ ویتنام، مقوله‌ی تاریخ نگاری هم زمان با جنگیدن سر بازان انجام شده بود. چه بسا در آن زمان، مورخین در لباس یک سرباز با حضور در صحنه‌ی نبرد اقدام به ثبت واقعیت‌های جنگ می‌نمودند. البته درک این دیدگاه با توجه به نظریه‌های مختلف در مورد چگونگی تاریخی شدن حوادث، محل چالش بود، بر اساس دیدگاهی دیگر ما باید صبر می‌کردیم حداقل یک دوره‌ی صد ساله از وقوع جنگ می‌گذشت، سپس با توجه به آثار و پیامدهای آن، مطالعه و تحقیق تاریخی به عمل می‌آوردیم. یا این که صرف اهمیت و عظمت جنگ کافی بود که در زمان وقوع آن اقدام به تاریخ نگاری نماییم. در نهایت بخش جنگ دفتر سیاسی سپاه مبتنی بر مبانی علمی و معرفتی خاص و اهداف و انگیزه‌های انقلابی و اعتقاد به تولید اندیشه‌های بومی و مردمی، با جنگ به عنوان یک حادثه‌ی تاریخی برخورد کرد. سازمان دهی اولیه‌ی راویان در مناطق مختلف جنگی انجام شد. در وهله‌ی اول مصاحبه با شاهدان عینی جنگ، منجر به جمع‌آوری بیش از ۷۰۰ ساعت نوار مصاحبه شد. به موازات تحول در روند جنگ و شکل‌گیری عملیات آزادسازی مناطق اشغالی و گسترش سازمان سپاه از گردان به تیپ و بعدها لشکر، روش ثبت تاریخ جنگ از گفت و گو با شاهدان و رزمندگان، به ضرورت حضور در روند شکل‌گیری حادثه تبدیل شد. این مهم، حاصل جلسه‌ی تصمیم گیری ای بود که در اهواز برگزار شد پس از جمع بندی جلسه از سوی فرمانده وقت سپاه برادر محسن رضایی مبنی بر این که پس از اتمام عملیات، کلیه‌ی اسناد به بخش تاریخ جنگ دفتر سیاسی تحویل شود. شهید حسن باقری اظهار داشت:

اگر این برادران مورد اعتماد هستند، چرا از ابتدا در کنار ما نباشند؟

وسعت نظر و توجه عمیق فرمانده وقت سپاه برادر رضایی ابعاد و ماهیت جنگ و تأثیر آن بر آینده‌ی انقلاب و شکل‌گیری هویت و سازمان سپاه، همراه با اعتماد به متولیان تاریخ جنگ، سبب گردید راویان از عملیات فتح‌المبین کار ثبت تاریخ جنگ را در کنار فرماندهان، با حضور در تمامی مراحل عملیات شامل: انتخاب منطقه، شناسایی، طرح‌ریزی، تصمیم‌گیری و فرماندهی عملیات دنبال نمایند. این مهم به مثابه‌ی یک تحول اساسی در روش گردآوری اسناد جنگ و ثبت و ضبط آن، هم زمان با وقوع حادثه بود. بخش جنگ دفتر سیاسی سپاه با استفاده از تجربیات میدانی خود و با بهره‌گیری از نظریات مطرح در زمینه‌ی وقایع نگاری به برقراری یک پل ارتباطی میان تهران و جبهه اقدام و به تدریج، تجربه‌های خود را منسجم کرد و شیوه‌های جمع‌آوری خود را با به‌کارگیری تجربه‌های به‌دست آمده و امکانات و تجهیزات موجود قوت بخشید.

شهید تقی رضوانی سرآمد راویان پراحساس و خردمند، برپایه‌ی دانسته‌های خود، واقعیات موجود، ضرورت‌ها و نیازهای گریزناپذیر

امر جمع‌آوری و تدوین مسایل جنگ، تا چند ماه قبل از عملیات والفجر مقدماتی محور جلساتی بود که در بخش جنگ در تهران و منطقه‌ی جنوب برگزار می‌شد. نتیجه و جمع‌بندی آن جلسات زمینه‌ی ارایه‌ی دستورالعمل‌هایی گردید که برای جمع‌آوری مطالب عملیات‌ها در سطوح مختلف تیپ، لشکر و قرارگاه الزامی بود.

از آن زمان به بعد احساس خالصانه‌ی برخاسته از عشق و ایمان راویان جنگ، سمت و سویی هدف‌مندتر یافت. در گزینش راویان نیز نکات اصولی تری لحاظ گردید تا بتوان مندی ذاتی خود و تجربه‌های کسب شده در امر جمع‌آوری و ثبت وقایع از هیچ کوششی دریغ ننمایند. در سال ۱۳۶۳، پس از وقوع تحولاتی و به‌ویژه پس از قرار گرفتن دفتر سیاسی تحت نظر حوزه‌ی نمایندگی امام، وظایف جاری بخش تاریخ جنگ به مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه انتقال یافت. این مرکز در جایگاه تشکیلاتی، یکی از زیرمجموعه‌های فرماندهی کل سپاه، به‌وسیله‌ی عده‌ای از مسؤولان سابق دفتر سیاسی و کادرهای بخش تاریخ جنگ، در همین تاریخ تأسیس شد.

۱- جلوگیری از تحریف تاریخ با گذشت زمان توسط جریان‌های سیاسی اعم از خودی‌ها یا جریان‌های ضدانقلابی، آگاهانه یا ناآگاهانه.

۲- دخالت دادن هر چه بیش‌تر تاریخ‌سازان در تاریخ‌نویسی برای اصالت هر چه بیش‌تر تاریخ.

۳- نمایش هر چه دقیق‌تر و عینی‌تر نقش عقیده در جنگ.

۴- نمایش نظم نوین برخاسته از انقلاب و کارآیی آن در مقایسه با نظم قبل از انقلاب و نظامی که در دیدگاه‌های دیگر مطرح است.

۵- نمایش اصل آن‌چه توفیق الهی است و از توجه به کتاب خدا، دستورات اسلام، ولایت فقیه و ... نشأت می‌گیرد و زدودن آن‌چه شکست‌آور و یأس‌آمیز است از خودمان و میراث تربیت غیراسلامی و بعضاً ضداسلامی سنتی یا غربی که از هوای نفسانی شخصی و یا جمعی مان نشأت می‌گیرد.

۶- نمایش نقش پایینی‌ها در تاریخ و نه تنها فرماندهان و مقامات عالی به خلاف آن‌چه تاکنون معمول بوده است.

۷- ارایه تاریخ جنگ با هویت (در هم آمیخته و دقیقاً تلفیق شده) فرهنگی، سیاسی و نظامی.

۸- ارایه‌ی تاریخ جنگ به‌عنوان قسمتی از تاریخ انقلاب اسلامی نه به‌عنوان یک عمل و رخداد صرفاً نظامی.

اگر چه بخش جنگ به‌دلیل تنوع دیدگاه‌ها از همان نقطه‌ی آغاز دستخوش تغییرات ساختاری گردید، اما عمدتاً چهار قسمت به شرح زیر همواره فعال بوده است:

الف) قسمت تحقیق: از آن‌جایی که تاریخ جنگ در برگیرنده‌ی کلیه‌ی مسایل و جنبه‌هایی است که مستقیم و غیرمستقیم بر روی جنگ تأثیر می‌گذارند، این قسمت می‌بایست بر پایه‌ی دو تقسیم‌بندی کلی محورهای عملیاتی (تا قبل از عملیات‌های بزرگ) و عملیات‌ها (شروع عملیات‌های بزرگ ثامن‌الائمه به بعد) به تحقیق و گردآوری مطالب می‌پرداخت:

چگونگی تحقیق بر روی محورهای عملیاتی:

در محورهای عملیاتی مرحله‌ی اول جنگ (قبل از شروع عملیات‌های گسترده)، تحقیق به‌صورت انجام مصاحبه با افراد، گرفتن کالک، اسناد، فیلم و عکس‌های آن محور به دو صورت اولیه و نهایی صورت می‌گیرد. در تحقیق اولیه، صرفاً مسایل جهت‌گنی کردن آرشیو، جمع‌آوری می‌شود و در تحقیق نهایی که با شروع کار تدوین در آن محور شروع می‌شود، مسایل جهت تکمیل کمبودهایی که در جریان تدوین مشخص می‌شود، جمع‌آوری می‌گردد.

۲- چگونگی تحقیق پیرامون عملیات‌های گسترده:

تحقیق پیرامون عملیات‌های گسترده نیز به دو صورت اولیه و نهایی صورت می‌گیرد. تحقیق اولیه با مقدمات شروع یک عملیات آغاز و با جمع‌بندی نهایی پایان می‌پذیرد و با جمع‌آوری اسناد و مدارک عملیات، خلاصه‌نویسی، از جلسات و تعاملات فرمانده، بی‌سیم، مصاحبه، مشاهدات و ... گرفتن عکس و ضبط کلیه‌ی جلسات طرح مانور، بی‌سیم، تلفن و مصاحبه ادامه می‌یابد.

ب) قست آرشیو: این قسمت در قالب پنج زیرمجموعه‌ی آرشیو نوارها، پیاده‌شده‌ی نوارها، اسناد و کالک، اخبار جنگ در مجلات و روزنامه‌ها و عکس و اسلاید سازمان‌دهی شده بود.

ج) قست تدوین: در این قسمت تدوین مطالب و مسایل مربوط به جنگ به دو صورت محوری و عملیاتی به شرح زیر انجام می‌پذیرفت:

(۱) چگونگی تدوین عملیات‌های گسترده از ثامن الائمه به بعد که ابتدا به صورت جامع در سطح مسؤولین و مرحله‌ی بعد با حذف مسایل سری و محرمانه به صورت تحلیلی در سطح عموم منتشر می‌گردید.

(۲) چگونگی تدوین محورهای عملیاتی (تا قبل از شروع عملیات‌های گسترده):

(د) قسمت تدارکات: وظایف تهیه، جمع‌آوری و نگهداری کلیه‌ی وسایل و امکانات مورد نیاز سایر قسمت‌های مختلف بخش را به عهده داشت.

تلاش بی‌وقفه‌ی، شبانه‌روزی و سازمان‌یافته‌ی راویان، خلاء بضاعت اندک و حتی ضعف قلمی آنان را بیش از پیش جبران می‌کرد به طوری که آثار برجامانده از راویان شهید، شگفتی‌آفرین است زیرا ظرافتی در دست‌نوشته‌های آنان به کار رفته که اهل قلم را به ذوق می‌آورد.

هر اندازه آتش جنگ برافروخته‌تر می‌شد شرایط بر گروه محققین و راویان دشوارتر می‌گردید. آنان هم چون رزمندگان سلاح بردوش، هیچ‌گاه افتخار مجاهدت علمی و شهادت‌طلبی را در جمع خود احساس نمی‌کردند بلکه در معرض انگ‌هایی از نوع عافیت‌طلبی و... قرار می‌گرفتند.

در عملیات والفجر ۸ در جریان سرکشی‌های دوره‌ای، یکی از برادران راوی که از جمله نیروهای تکاور سپاه در آموزش‌های سال ۵۸ بود و از قد و قامت ورزیده و پرازنده‌ای برخوردار بود، مشاهده شد که از حق‌گریه، شانه‌هایش به شدت می‌لرزید و می‌گفت: آخر این چه تکلیفی است که گردن گرفته‌ایم؟ وگر نه اسلحه به دست می‌گرفتم و روانه‌ی خط مقدم می‌شدم، امروز فرمانده تیپ وقتی بچه‌های اطلاعات از خط به سنگر آمدند و گزارش خط را می‌خواستند، بدهند مرا از سنگر بیرون کرد و گفت بچه‌های به این کوچکی خط اول می‌جنگند و تو با این هیکل نشستی قلم دست‌گرفتی و دکمه‌ی ضبط می‌زنی.

شاید سختی و فشار پاتک‌های عراقی و بمباران شیمیایی شدیدی که در عملیات فاوروی اردوگاه رزمندگان اسلام فرو می‌ریخت فقط می‌توانست توجه این برخوردار فرمانده باشد که البته در آن زمان، هیچ چیز نمی‌توانست با رسالت ثبت و ضبط وقایع به شرحی که گفته شد برابری کند، چه این‌که اگر این سلاح (قلم) بر زمین می‌ماند، رزمندگان سلاح در دستی که توان قلم‌فرسایی داشته باشند اندک بودند.

تدریجاً روش تاریخ‌نگاری جنگ از طریق مشاهده، گردآوری و نگارش به صورت جزوات آموزشی تدوین شد. در زیر آن چه می‌خوانید شامل سه سند از جزوات مذکور است که به مرور زمان و هم‌گام با رخدادهای خونین جنگ تدوین گردیده است و سپس به منظور تکمیل و توضیح جزوات مزبور، گزارش یک جلسه‌ی توجیهی برای راویان که در سال ۱۳۶۵ برگزار و هم‌چنین بخشی از دفترچه‌ی راوی شهید تقی رضوانی انتخاب شده است. پس از آن آثار منتشر نشده و منتشر شده‌ی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ به محضر خوانندگان محترم تقدیم می‌شود.

شرح وظایف محققین دفتر تحقیقات جنگ

صبحت، ساعت، تاریخ، مکان و قسمت چندم نوار در آخر همان قسمت گفته شود. (نوار هر روز با فرماندهی جدا از روزهای دیگر جمع می‌شود) و در دفترچه نیز ثبت گردد.

با آغاز عملیات و در طول آن راوی باید هم‌چنان حضور خود را در کنار فرماندهی حفظ و بلکه استحکام بیش‌تری دهد و طبیعی است که صحبت‌های فرماندهی با یگان‌های تحت امر خود از طریق بی‌سیم و تلفن یا اخبار رسیده از طرق مذکور ضبط و ثبت می‌گردد.

اولویت کار با حضور در کنار فرماندهی است، لذا چنان‌چه فرماندهی، اتاق بی‌سیم و هدایت عملیات را به منظور سرکشی به یگان‌های تحت امر و موارد دیگر ترک می‌کند، لازم است راوی نیز همراه ایشان اتاق بی‌سیم را ترک نماید اما در صورت امکان و وجود ضبط اضافه، ضروری است که در غیاب خود بی‌سیم ضبط شود.

جلسات

الف) توضیحات زیر را در انتهای نوار جلسه ضبط نمایید: مسؤولینی که در جلسه حضور یافتند با ذکر اسامی و مسؤولیت

آن‌ها

جو حاکم، مسایل مهم و نتیجه‌ی جلسه.

کار اصلی برادران شامل دو محور به قرار زیر می‌باشد: (۱) چه مطالبی، از چه منابعی و با چه روشی جمع‌آوری شود؟ (۲) چگونگی تحویل مطالب به دفتر.

چه مطالبی، از چه منابعی و با چه روشی جمع‌آوری شود. بودن در کنار فرماندهی و ضبط صحبت‌های او در مکان‌های مختلف حول محور جنگ.

ضبط جلسات (با حضور فرماندهی، یا راجع به عملیات بدون حضور فرماندهی).

مصاحبه با فرماندهان و مسؤولین.

نوشتن گزارش روزانه (جمع‌بندی روزانه).

تهیه اسناد و مدارک.

با فرماندهی

به دلیل این‌که در بسیاری مواقع غالباً صحبت‌های پراکنده‌ی فرمانده، محور عملیات قرار می‌گیرد. لذا در صورت تشخیص راوی و تناسب شرایط، صحبت‌های فرمانده در مکان‌های مختلف، حول محورهای جنگ، مسایل سیاسی روز، و گزارش روزانه‌ی وی ضبط و ثبت گردد.

الف) بعد از ضبط هر قسمت از صحبت فرمانده یک جمع‌بندی از تمام اشخاص طرف صحبت فرمانده، موضوع

ساعت و تاریخ جلسه و پایان آن.

ب) از جلسات، صورت جلسه کتبی برداشته شود. خلاصه‌ای از صحبت‌های هر فرد به همان ترتیبی که صحبت می‌کنند، نوشته و در صورت عدم امکان و رعایت این نظم و در مواقعی که صحبت‌ها حالت بحث و جدی پیدا می‌کند، تنها به جمع‌بندی و ارایه‌ی نظرات به حکم راوی اکتفا شود. (به طوری که با گوش کردن نوار مشخص شود چه کسی صحبت می‌کند و هم چنین به گونه‌ای که یک جمع‌بندی از جلسه با خواندن گزارش کتبی به دست بیاید.)

ج) در نوشتن خلاصه‌ی جلسه سعی نمایید که نام افراد را به صورت تیترو با علامت « » مشخص و از یکدیگر تفکیک نمایید.

د) جلسات مشترک با ارتش مشخص شود.

ه) صورت جلسات را از ابتدای هر صفحه شروع کنید.

مصاحبه با فرماندهان

الف) قبل از عملیات فقط با مسؤولین اطلاعات عملیات و طرح و عملیات و فرمانده، پیرامون شناسایی، طرح‌های ریخته شده و ... مصاحبه انجام گیرد، (البته در صورت امکان و فرصت کافی)

ب) بعد از عملیات با کلیه‌ی مسؤولین مصاحبه شود اعم از ارتش و سپاه.

با افراد و مسؤولینی که در هر یگان باید مصاحبه شود:

۱- با فرمانده و معاون یگان و در صورت ادغامی بودن یگان با ارتش، صحبت با فرماندهی یگان ارتش الزامی است.

۲- مسؤول طرح و عملیات و رکن ۳ ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).

۳- مسؤول اطلاعات عملیات و رکن ۲ ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).

۴- مسؤول ستاد

۵- مسؤولین واحدها از جمله:

واحد بهداری سپاه و ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).
واحد مهندسی رزمی، سپاه و ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).

واحد زرهی سپاه و ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).

واحد توپخانه‌ی سپاه و ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).
واحد پرسنلی.

واحد تدارکات سپاه و رکن ۴ ارتش (در صورت ادغامی بودن یگان).

افرادی که باید در تیپ‌ها یا محورها مصاحبه شوند عبارت‌اند از:
فرمانده تیپ یا محور، کلیه‌ی فرماندهان گردان‌ها و معاونین، کلیه‌ی فرماندهان گروهان‌ها، فرماندهان دسته‌ها، نیروهای بسیجی و سرباز.

مصاحبه‌های دیگری که برای تکمیل کار تحقیق در هر یگان انجام آن‌ها الزامی است:

۱- نماینده‌ی جهاد سازندگی در یگان (از سؤالات مربوط به مهندسی استفاده شود).

۲- نماینده‌ی نیروی هوایی در یگان.

۳- نماینده‌ی هوا نیروز در یگان.

۴- و ...

تذکراتی پیرامون چگونگی انجام مصاحبه

هدف از مصاحبه تشریح کامل مسایل و جریانات عملیات به عنوان رکن اساسی در نوشتن گزارش عملیات و ثبت در تاریخ می‌باشد.

قبل از مصاحبه روی سؤالات داده شده فکر نمایید و برای انجام مصاحبه، سؤالات را به تناسب کشش افراد مصاحبه شونده و به منظور بالا بردن کیفیت مصاحبه در اختیار آن‌ها قرار دهید.

برادران خودشان باید از کلیه‌ی ابهامات و یا مسایل مهمی که توضیح و جمع‌بندی دقیق‌تری لازم دارد، سؤالاتی متناسب با مسؤولیت افراد تهیه نمایند.

در فاصله‌ای که بین مراحل عملیات ایجاد می‌شود (در صورت چند مرحله‌ای بودن عملیات یگان) با مسؤولین مصاحبه نمایید. زیرا مسایل کامل و جامع‌تر جمع‌آوری می‌گردد (اصولاً اگر کلیه‌ی مراحل در آخر عملیات از مسؤولین مصاحبه شود بر روی خیلی از مسایل حضور ذهن ندارند).

ابتدا قبل از شروع مصاحبه ضرورت کار و استفاده‌ای که در آینده از آن می‌شود را توضیح دهید و تذکر دهید که افراد واقعیات را بدون دخل و تصرف و بدون اعمال نظر شخصی بیان نمایند. در ضمن سعی نمایید قبل و حین و بعد از مصاحبه برخوردتان کاملاً دوستانه، دقیق و با آرامش (منظور در طرح

کردن سؤالات و پرسیدن مسایل می باشد) و تسلط بر اعصاب باشد، به نحوی که در دقایق اول مصاحبه، اعتماد مصاحبه شونده را به دست آورید.

اگر در جمع افراد صحبت می کنید، تذکر بدهید که افراد تک به تک صحبت کنند.

در جریان مصاحبه سعی کنید که میان صحبت مصاحبه شونده، صحبت ننمایید قبل و در موقع صحبت وی سؤالاتی را که برایتان مطرح می شود یادداشت نموده و در پایان جواب هر سؤال را از وی بپرسید و برای آخر مصاحبه نگذارید.

در طول مصاحبه سعی کنید که بدون القای فکر و یا اعمال نظر خود حتی خط دادن به صورت مطرح کردن سؤالات با فرد مورد مصاحبه برخورد نمایید.

سعی کنید از حاشیه رفتن در جواب دادن به سؤالاتی که مطرح می کنید با صبر و حوصله زیاد، بدون عجله و برخورد آشکار که باعث تأثیر منفی در افراد گردد، جلوگیری نمایید.

در طول مصاحبه ممکن است به مواردی برخورد نمایید که افراد به سؤالات جواب صحیح و واقعی نمی دهند در این موارد باید بدون بیان و حتی اشاره به مطلب سعی نمایید تا با مطرح کردن سؤال به گونه و شیوه های دیگر جواب درست را به دست آورید.

در طول مصاحبه به تناسب مسؤولیت افراد و با تسلط کامل بر روی سؤالاتی که تهیه نموده اید، سؤالات را بسته به موقعیت در صورت لزوم پس و پیش نمایید (به فرض در مصاحبه با افراد بسیجی در یک یگان با یک مسؤولیت و عملکرد مشخص، سؤالات برای قوت بخشیدن به مسایل جمع آوری شده حتی الامکان باید در شرایط یکسان و به نحو مشابه مطرح گردد).

در جریان مصاحبه سعی کنید با افراد مخالفت ننمایید. حتی اگر جواب ها و عقایدی برخلاف واقع و یا نظر شما، دارند که در این صورت باعث عدم همکاری مصاحبه می شوند.

سعی کنید در طول مصاحبه ضبط را زیاد در پیش روی مصاحبه شونده نیاورید و زیاد به ضبط توجه ننمایید (البته بدیهی است که فرد از ابتدا ضبط را می بیند و ضرورت ضبط صدا نیز به وی توضیح داده می شود).

هم چنین ضبط در جایی قرار بگیرد که صدای کیفیت مطلوب بگیرد و حتی الامکان سعی نمایید که ضبط از شروع مصاحبه، از هر نظر (نوار، باطری، سالم بودن و ...) چک شده و آماده باشد.

سؤالاتی پیرامون مصاحبه با فرمانده لشکر (زمینه برای فکر و طرح سؤال جهت انجام مصاحبه)

سؤالات مطرح شده در وهله اول برای آشنایی ذهن مصاحبه گر با آن چه که باید جمع آوری شود، می باشد بدیهی است که در این صورت مطرح کردن بعضی از سؤالات ضرورت ندارد و مصاحبه کننده باید سعی کند جواب آن ها را غیر مستقیم کسب کند، به عنوان مثال سؤالی را فرمانده نمی داند و یا به نحوی جواب نمی گوید این مسأله دلیل نمی شود که جواب سؤال تهیه نشود.

(۱) معرفی کامل فرمانده.

(۲) وضعیت یگان پس از عملیات گذشته تا قبل از ابلاغ مأموریت جدید:

الف) تأثیرات عملیات گذشته بر یگان.

ب) چگونگی بازسازی و کسب آمادگی و ...

(۳) چگونگی برخورد مسؤولان منطقه ی پشتیبانی کننده با یگان:

الف) اعزام نیرو (نیروی بسیجی، کادر و ...)

ب) تدارکات.

ج) برخورد مسؤولان منطقه با فرماندهی.

د) توضیحاتی پیرامون نیروهای بسیجی:

الف) کمیت (از نظر کمبود نیرو و ...)

ب) کیفیت (روحیات، معنویات، میزان آموزش، تخصص و ...)

(۵) در صورت ادغامی بودن یگان با ارتش یا سپاه:

الف) نام و استعداد یگان ادغامی (پیاده مکانیزه، زرهی و ...)

ب) شکل و شیوه ی ادغام.

(۶) استعداد یگان:

الف) نام و تعداد گردان ها.

ب) چگونگی تشکیلات و سازماندهی نیروها برای عملیات.

(۷) چگونگی ابلاغ مأموریت و تشریح منطقه ی عملیاتی یگان از نظر جغرافیایی با ذکر نقاط مهم و استراتژیک.

(۸) تشریح وضعیت خطوط مقدم خودی در محدوده ی یگان قبل از عملیات:

نحوه ی پدافند، استعداد نیروی پدافند کننده، تجهیزات به کار گرفته شده، مدت پدافند (فاصله ی زمانی بین عملیات قبل تا به حال) حساسیت خط برای دشمن و ...

(۹) شرح وضعیت دشمن در محدوده ی منطقه ی عملیاتی یگان:

تذکر در مقاطع مختلف شرح عملیات، ذکر زمان آن الزامی است.

نام و رمز عملیات، زمان، حرکت نیرو، فاصله‌ایی که نیروها تا خط مقدم خودی و خط اول دشمن پیاده‌روی کردند.

زمان شروع درگیری در محورهای مختلف یگان و علل آن.

شیوه‌های به‌کار گرفته شده برای عبور از موانع (کمین، میادین

مین، سیم خاردار و کانال و ...)

حوادث مهمی که در عبور از موانع اتفاق افتاده.

سقوط مواضع اولیه‌ی دشمن (چگونگی و زمان آن).

آرایش نیروها حین پیش‌روی در محورهای مختلف.

عکس‌العمل و میزان مقاومت دشمن در محورهای مختلف.

چگونگی و کیفیت پیش‌روی در محورهای مختلف.

چگونگی عقب‌نشینی و یا تثبیت مواضع و علل.

درصد موفقیت محورها در دسترسی به اهداف تعیین شده در

طرح مانور.

تذکر: مانور گردان‌ها از بدو حرکت تا رسیدن به اهداف یا

برگشت به مواضع اولیه در جریان عملیات گرفته شود.

در صورت به‌کارگیری، نیروی احتیاط در عملیات، زمان،

کمیت، کیفیت و شکل به‌کارگیری آن را توضیح دهید.

نقش آتش‌نشانی در طول عملیات.

در صورت به‌کارگیری عملکرد هوا نیروز و نیروی هوایی در

عملیات.

اتفاقات پیش‌بینی نشده در عملیات.

۱۵) میزان مطابقت عملیات انجام شده با طرح مانور:

توجه: موارد فوق در طول عملیات و مراحل مختلف آن (حتی

در صورت عقب‌نشینی) شرح داده شود.

۱۶) عملکرد مهندسی (زدن خاکریز و پاک‌سازی میادین مین

و ... تدارکات (رساندن مهمات و آذوقه و ... بهداری

(تخلیه‌ی مجروح) و توپخانه (حجم آتش) در جریان عملیات

تعاون (تخلیه‌ی شهدا و ...)

۱۷) نتایج عملیات:

توجه: در صورت چند مرحله‌ای بودن عملیات مسایل زیر

برای هر مرحله در نظر گرفته شود:

وسعت منطقه آزاد شده (کیلومتر مربع).

وضعیت خودی:

الف) نیرو (شهید، مجروح، مفقود، اسیر، فراری و پناهنده و

...)

ب) تجهیزات و امکانات انهدامی و یا به‌جامانده (تانک و

الف) استعداد با ذکر نام یگان‌های دشمن (نیروهای در خط اول، عمق و احتیاط).

ب) میزان استحکامات و موانع احداث شده توسط دشمن.

ج) شکل آرایش دشمن در خطوط اول.

د) روحیه‌ی افراد دشمن.

۱۰) طرح مانور کلی و اهداف تعیین شده از طرف قرارگاه بالاتر

برای یگان.

۱۱) طرح مانور جزئی یگان برای نیروهای تحت امر:

الف) طرح‌های مطرح شده و طرح نهایی.

ب) مانور تیپ‌ها (محورها) گردان‌ها اعم از پیاده، زرهی و

مکانیزه.

ج) مأموریت واحدها در طرح مانور با ذکر امکانات در نظر

گرفته شده.

د) میزان هماهنگی در نظرات ارتش پیرامون طرح مانور.

ه) استعداد در نظر گرفته شده در مانور برای عملیات یگان

(سپاه و ارتش):

نیروی عمل‌کننده و امکانات و تجهیزات و ...

احتمالات پیش‌بینی شده در طرح مانور عملیات یگان (طرح

عقب‌نشینی، مقاومت دشمن، محورهای پاتک و ...)

۱۲) میزان شناسایی انجام شده اطلاعات به‌دست آمده از

دشمن:

الف) چگونگی انجام شناسایی.

ب) استحکامات و موانع دشمن (نیروهای در خط، عقبه

قرارگاه‌ها، موانع توپخانه و ...)

د) مشخصات معابر وصولی شناسایی شده ...

۱۳) میزان آمادگی یگان تا قبل از شروع عملیات (تامین نیرو و

امکانات برآورد شده تکمیل شدن شناسایی‌ها).

تشکیل قرارگاه‌ها، ایجاد راه‌های مورد لزوم عملیات، میزان

هماهنگی با ارتش در صورت ادغامی بودن و نقش جهاد و

دیگر ارگان‌ها.

۱۴) شرح عملیات:

نفربر، خودرو، لودر و بولدزر، سلاح‌های سبک و نیمه سنگین و ...).

وضعیت دشمن:

(الف) نیرو (کشته، مجروح، اسیر، پناهنده و ...)

(ب) تجهیزات امکانات انهدامی و اغتنامی (تانک و نفربر، خودرو لودر، و بولدزر، سلاح‌های سبک و نیمه سنگین و ...)

(۱۸) شرح پاتک دشمن:

زمان پاتک؛ محور پاتک و یگان مورد هجوم، نام یگان و استعداد و آرایش دشمن در جریان پاتک شکل و شیوهی دفاع؛ میزان موفقیت در مقابل پاتک

نتایج تاثیر پاتک در کل عملیات (میزان خسارات خودی و دشمن)

(۱۹) ابتکارات و تجربیات به‌کار گرفته شده در عملیات

(۲۰) کیفیت و روحیه‌ی نیرو در عملیات

(۲۱) کارایی و کیفیت و هماهنگی نیروهای سپاه و ارتش در عملیات در صورت ادغامی بودن یگان

(۲۲) تجربیات به‌دست آمده در جریان عملیات

(۲۳) بررسی نقاط ضعف و قوت خودی

(۲۴) بررسی نقاط ضعف و قوت دشمن

توجه: برای مصاحبه با مسؤولین اطلاعات عملیات و طرح عملیات، با توجه به توان و مسؤولیت فرد از سؤالات داده شده در مصاحبه با فرماندهی استفاده شود و در کنارش این سؤالات که جنبه تخصصی دارند بیش‌تر مد نظر باشد.

سؤالاتی پیرامون مصاحبه با واحد طرح و عملیات (و رکن ۳ ارتش در صورت ادغامی بودن یگان).

(۱) معرفی کامل

(۲) جزئیات طرح مانور تصویری، تغییرات، بحث‌ها و جزئیات طرح مانور نهایی. (شرح مانور تارده‌ی گردان توضیح داده شود)

(۳) مسیرهای کلی حرکت، مشخص کردن محورها و اهداف تعیین شده برای هر محور (اعم از اهداف نهایی و اولیه)

(۴) استعداد نیروی برآورد شده برای انجام مانور با ذکر نام و خط داده شده به یگان‌های تحت امر بارده‌ی گردان

(۵) تشریح خط مقدم خودی قبل از عملیات و ذکر یگان‌هایی که پدافند می‌گردند. (استعداد، آرایش، استحکامات و ...).

(۶) آرایش در نظر گرفته شده برای نیروها در جریان عملیات (پیش‌روی، عقب‌نشینی، پدافند و ...)

سؤالات اختصاصی پیرامون مصاحبه با واحد اطلاعات

عملیات و رکن ۲ ارتش

(۱) معرفی کامل.

(۲) تعداد شناسایی‌های انجام شده (در خط مقدم، موانع، مواضع) در محدوده‌ی عملیاتی یگان.

(۳) تشریح زمین منطقه.

(۴) شکل شیوه‌ی کار شناسایی.

(الف) شکل تیم‌بندی.

(ب) امکانات در نظر گرفته شناسایی‌ها.

(ج) وسایل کسب اطلاع (عکس هوایی، استفاده از اسیر و افراد محلی و ...)

(۵) میزان تلفات و ضایعات خودی در هر شناسایی و ضربات وارد شده بر دشمن در هر شناسایی.

(۶) نوع شناسایی‌های انجام شده:

گشتی رزمی (تسخیر موضع، گرفتن اسیر، درگیری با کمین و ...).

گشتی شناسایی (شناسایی مواضع دشمن، ایجاد معبر، دیده‌بانی و ...).

(۷) اهداف تعیین شده برای هر شناسایی:

(الف) ذکر محورهای تعیین شده برای شناسایی.

(ب) عمق پیش‌روی در محور.

(ج) نتایج به‌دست آمده در محورها.

(۸) تشریح موانعی که دشمن احداث کرده و در شناسایی پی به آن برده شده. میادین مین، سیم خاردار، کانال‌ها و خاکریزها، با ذکر مشخصات (فواصل، عمق، نوع و ...). هر کدام آرایش و شکل سنگرهای دشمن و کمیت‌های او

(۹) استعداد آرایش و نام یگان‌های دشمن در منطقه عملیاتی یگان. نیروهای در خط، عمق و نیروهای احتیاط اعم از نیروهای پیاده زرهی، مکانیزه و مواضع توپخانه قرارگاه‌های دشمن و ...

(۱۰) نتایج کلی بازجویی از اسرا و پناهندگان و هم‌چنین اسناد به‌دست آمده:

۶) کیفیت کار دیده‌بان و اثر آن در هدایت آتش و... و عملکرد دیده‌بان در این عملیات.

۷) مقدمات عملیات:

تعیین جا و موضع برای قبضه.

ثبت تیر (روی چه هدف‌هایی ثبت تیر کردند و...).

هماهنگی با ارتش در توزیع توپخانه و تطبیق آتش.

مأموریت‌های قبل از عملیات.

۸) مأموریت‌های محوله در طرح مانور عملیات

۹) مقدار مهمات پیش‌بینی شده برای هر قبضه در مراحل مختلف عملیات

۱۰) مشکلات و کمبودهای واحد: نیرو، مهمات، تعمیر و نگاه‌داری، کمبود توپ نسبت به مأموریت محوله.

۱۱) عملکرد در عملیات و بعد از عملیات:

هدف‌هایی که روی آن آتش اجرا گردید.

اثر توپخانه در پیشبرد عملیات (حرکت دشمن و خودی).

نوع آتش‌هایی که در طول عملیات اجرا شد (آتش تهیه، آتش پشتیبانی، ضد آتشبار و...)

هماهنگی اجرای آتش با نیروهای عمل‌کننده.

مقدار مهمات مصرف شده در عملیات.

سؤالانی پیرامون مصاحبه با مسؤول زرهی

۱) معرفی کامل.

۲) تشکیلات زرهی (تشکیل تیپ‌ها و گردان‌های زرهی از نظر چارت، نیروی انسانی و امکانات و...).

۳) امکانات واحد:

پرسنل: راننده‌ی توپچی و... تعمیر کار و... .

تعداد نیروی بسیجی، پاسدار و... .

امکانات تعمیری و شیوه‌ی تعمیر و نگاه‌داری.

تعداد تانک و نفربر، موشک‌انداز یگان قبل از عملیات با ذکر نوع آن.

۴) مانور تعیین شده برای نیروی زرهی در طرح مانور عملیات (آفندی، پدافندی و پشتیبانی).

۵) مقدمات عملیات:

آموزش (میزان آموزش افراد به تناسب مسؤولیت، کیفیت آموزش و نقاط ضعف آن و... .

۶) نوع هماهنگی و همکاری با یگان زرهی ارتش و استعداد به کار گرفته شده از ارتش.

۷) شرح چگونگی عملیات زرهی:

چگونگی پیش‌روی (هماهنگی با پیاده فرماندهی و چگونگی

روحیه‌ی نیروهای دشمن قبل، حین و بعد از عملیات.

میزان آشنایی نیروهای دشمن در منطقه و آگاهی آن‌ها نسبت به وجود عملیات (قبل از عملیات).

مدت استقرار نیروهای دشمن در منطقه.

میزان آموزش و کیفیت نیروهای دشمن.

۱۱) جمع‌بندی اطلاعات گرفته شده از افراد محلی در محدوده‌ی عملیاتی یگان.

سؤالانی پیرامون مصاحبه با مسؤول ستاد

۱) معرفی.

۲) تشکیلات ستاد (تعداد اعضای خود ستاد، کارهای محوله و...).

۳) واحدهای ستاد شرح و مختصری از وظایف و ذکر نام مسؤولین آن‌ها.

۴) شرح رابطه‌های واحدها با ستاد و فرماندهی و یگان بالاتر و شکل ارتباط با منطقه و چگونگی هماهنگی آن‌ها توسط ستاد.

۵) عملکرد واحدهای ستادی در عملیات و در پشتیبانی عملیات و ذکر نقاط ضعف و قوت واحدها قبل و حین عملیات.

۶) مشکلات و نارسایی‌های ستاد.

۷) امکانات یگان:

الف) تدارکات.

ب) نیرو: کیفیت و کمیت نیرو اعم از عملیاتی و پشتیبانی و هم‌چنین وضعیت نیروهای شرکت‌کننده

۸) میزان کادر پاسدار عملیاتی و ستادی در یگان

۹) کیفیت و کمیت گردان‌ها، تشکیلات گردان.

۱۰) شکل تدارکات گردان‌ها.

۱۱) میزان پاسدار در هر گردان و... .

سؤالانی پیرامون مصاحبه با مسؤول توپخانه‌ی سپاه و فرمانده توپخانه ارتش

۱) معرفی کامل.

۲) سیستم کار توپخانه لشکری، سیستم هدایت آتش، شکل تعمیر و نگاه‌داری.

۳) در صورت ادغامی بودن توپخانه سپاه و ارتش شکل ادغام و میزان هماهنگی.

۴) تعداد قبضه‌هایی که یگان در اختیار داشت با ذکر نوع آن و شکل توزیع بین یگان‌های تحت امر (ارتش جداگانه توضیح داده شود).

۵) تعداد پرسنل واحد (توپچی، دیده‌بان و...).

هدایت عملیات زرهی).
چگونگی پدافند (هماهنگی با پیاده فرماندهی و چگونگی هدایت عملیات زرهی).

پرسنل: نیروی متخصص، تعداد امدادگر در هر گردان. وسایل: آمبولانس و شکل توزیع آمبولانس و تعداد آن بین گردان‌ها و ...
(۴) مقدمات عملیات:

شناسایی محل جهت ایجاد اورژانس (مشخص کردن محل‌ها، و دلایل انتخاب آن‌ها).

توضیح پیرامون اورژانس‌های تأسیس شده و بیمارستان‌های صحرائی (وسعت آن، تعداد تخت، تشکیلات و کانکس‌های اطاق عمل، رادیولوژی و ... مقدار دارو، ظرفیت پیش‌بینی شده برای پذیرش مجروح، تعداد پرسنل کادر و تعداد پزشک متخصص).

(۵) مشکلات و کمبودها تا قبل از عملیات (کمبود آمبولانس، هلی‌کوپتر و ...).

(۶) هماهنگی و همکاری با واحدهای مشابه اعم از بهداری نیروی زمینی، هلال احمر، هوانیروز، بیمارستان‌ها و ...
(۷) عملکرد واحد در عملیات.

کیفیت تخلیه‌ی مجروح (ذکر مشکلات در عمل).
تعداد مجروح تخلیه شده.
و ...

(۸) نقاط ضعف و قوت واحد در حین عملیات.

(۹) بررسی عملیات از نظر بهداری.

سؤالاتی پیرامون مصاحبه با فرماندهان تیپ (محور)، گردان و معاونین آن و فرمانده گروهان‌ها

(۱) معرفی کامل با ذکر نام یگان مربوطه.

(۲) شکل تشکیل یگان و تاریخچه‌ی آن.

(۳) شرح کیفیت و کمیت یگان‌های تحت امر (گردان‌های تحت امر).

کیفیت گردان‌ها اعم از:

نوع و شکل آموزش نیروها تا قبل از عملیات،

امکانات تدارکاتی، تسلیحاتی و نوع سلاح‌های موجود گردان با ذکر مشکلات و ضعف‌ها.

قدرت و کشش فرماندهان یگان‌های تحت امر.

کیفیت نیرو، درصد سنی، توانایی جسمی نیروها و توان رزمی گردان.

(۴) در صورت ادغام، شکل و نحوه‌ی ادغام با نیروهای ارتش و هم‌چنین چگونگی فرماندهی گردان‌های ادغامی.

(۵) تشریح منطقه‌ی عملیاتی یگان مربوطه.

(۶) مأموریت محوله به یگان و یگان‌های تحت امر.

(۸) نقاط ضعف و قوت نیروی زرهی در عملیات.

(۹) آمار انهدامی دستگاه‌های تانک یا نفربر و تلفات انسانی.

(۱۰) آمار ادوات اغتنامی و انهدامی توسط نیروی زرهی.

(۱۱) تجربیات جدید به دست آمده در جریان عملیات (مانور سازماندهی و ...).

سؤالاتی پیرامون مصاحبه با مسؤول واحد مهندسی و ارتش

(۱) معرفی کامل.

(۲) تشکیلات واحد و مختصری از شرح وظایف واحد و شرح کار تخریب.

(۳) رابطه و نوع همکاری طرح‌ها و مهندسی ارتش.

(۴) امکانات واحد: پرسنل (پاسدار، بسیجی، روزمزد و ...)،
تعداد دستگاه‌های مهندسی، لودر، بولدزر و ...

(۵) عملکرد واحد مهندسی قبل از عملیات:

ساختن و یا مرمت جاده‌ها با ذکر و نوع کیفیت آن.

ساختن قرارگاه و یا اورژانس برای بهداری و ...

ساختن سنگر و ...

امکانات به‌کار گرفته شده تا قبل از عملیات.

(۶) کمبود و مشکلات تا قبل از عملیات.

(۷) شکل به‌کارگیری وسایل مهندسی در عملیات (تیم‌بندی دستگاه‌های لودر، بولدزر و ...).

(۸) خاکریزهای تعیین شده در طرح مانور (در مراحل مختلف توضیح داده شود، مقدار و ذکر منطقه‌ی آن).

(۹) کارایی و کیفیت کار مهندسی در عملیات و درصد موفقیت در انجام مأموریت محوله در عملیات.

(۱۰) مشکلات و نقاط ضعفی که در عملیات با آن برخورد شد (زدن خاکریز، ساختن جاده‌های در خط و ...).

(۱۱) تعداد وسایل انهدامی در طول عملیات.

(۱۲) عملکرد تخریب در عملیات و تعداد مین جمع‌آوری شده.
سؤالاتی پیرامون مصاحبه با مسؤول واحد بهداری رزمی

(۱) معرفی.

(۲) تشکیلات و تقسیمات بهداری رزمی برای عملیات (شکل و شیوه‌ی تخلیه‌ی مجروح از خط تا پشت جبهه).

(۳) امکانات.

۷) مانور تعیین شده برای انجام مأموریت یگان: ذکر مسیرهای کلی حرکت و محورهای عملیاتی و تعیین نقاط جدایی یگان‌های تابعه (گردان‌ها، گروهان‌ها و دسته‌ها) از یکدیگر و مشخص کردن اهداف هر کدام از آن‌ها (با استفاده از کالک).

۸) میزان شناسایی نسبت به منطقه‌ی دشمن.

۹) مقدار توجه نسبت به مانور محوله.

۱۰) شکل توجه نیروها به زمین، دشمن، مانور و اهداف عملیاتی یگان (فرمانده گروهان‌ها، دسته‌ها و...).

۱۱) شرح عملیات:

انتقال نیرو از اردوگاه تا جایی که دشمن به راهپیمایی و یا ... شده (ذکر مکان و نوع وسیله‌ای که نیرو را منتقل کرد) ساعت پیاده شدن از وسایل نقلیه و شروع پیاده‌روی به طرف مواضع دشمن.

حال و هوای نیروها از نظر جو معنوی حاکم در ساعات اولیه. مقدار مسافت پیاده‌روی با (حرکت زرهی) تا مواضع دشمن و مسایلی که در طول پیش‌روی یگان با آن روبه‌رو شد.

زمان رسیدن به اولین مواضع و استحکامات یا کمین‌های دشمن. شکل و شیوه‌ی عبور از مواضع با ذکر مدت زمان و اتفاقاتی که در طول این مدت تا عبور نیروها از مواضع به وقوع پیوست. (آیا این مواضع پیش‌بینی می‌شد یا خیر).

زمان شروع درگیری با دشمن، در این رابطه آخرین وضعیت نیروهای خودی و ذکر ساعت شروع درگیری.

شکل درگیری؛ پاک‌سازی و چگونگی باز شدن نیروها به جناحین و آرایش نیرو در هنگام پیش‌روی به عمق دشمن و ... (ذکر اتفاقات در طول پیش‌روی عملیات و مشاهدات و شنیده‌ها).

عکس‌العمل دشمن و میزان مقاومت آن (اعم از نیروهای تک تیرانداز، تیربارچی و...).

چگونگی فرماندهی ما در خط و اطاعت‌پذیری نیروها در عملیات.

نهایت پیشرفت یگان، میزان درصد موفقیت نسبت به هدف داده شده در طرح.

در حین حمله با چه مسأله‌ای برخورد شده که پیش‌بینی نشده بود.

در صورت عدم موفقیت، میزان عقب‌نشینی، روحیه‌ی نیروها حین، عقب‌نشینی، شکل پدافند و ...

در صورت تثبیت مواضع اشغال شده شکل خط پدافندی و

کیفیت پدافند.

زمان و چگونگی الحاق با جناحین.

۱۲) میزان به‌کارگیری تجربیات از عملیات قبلی چقدر بود؟

۱۳) روحیه و ... نیروها در حین عملیات به خصوص در مواقع فشار دشمن و یا برخورد با کمبودها.

۱۴) شکل پشتیبانی آتش، تدارکات و تخلیه‌ی مجروحین و شهدا و ذکر نمونه و خاطرات و وضعیت و حال و هوای میدان نبرد.

۱۵) شکل همکاری و هماهنگی نیروها با هم در رده‌ی بالاتر (اعم از بسیجی، پاسدار، ارتشی) با ذکر نمونه.

۱۶) علل مهم پیروزی و یا عدم موفقیت عملیات در محدوده عملیاتی یگان.

۱۷) ضایعات وارده بر دشمن (اسیر، کشته، زخمی، تجهیزات انهدامی و یا اغتنامی).

۱۸) ضایعات وارده بر یگان مربوطه (شهید، اسیر، مجروح، مفقود و...).

۱۹) شرح پاتک، در صورت پاتک دشمن.

آرایش پاتک، توان به‌کار گرفته شده در پاتک، زمان پاتک و ... شکل پدافند و مقاومت نیروها در مقابل پاتک دشمن.

نتیجه‌ی پاتک.

۲۰) امدادهای غیبی و معنویات در رابطه با عملیات.

۲۱) بررسی نقاط ضعف و قوت دشمن و خودی.

۲۲) تجربیات جدیدی که در این عملیات کسب گردید.

۲۳) بررسی وضعیت یگان مربوط پس از عملیات، توان برای ادامه‌ی عملیات:

نیروی باقی‌مانده و کیفیت و روحیه‌ی آن.

تجهیزات به‌جا مانده و سالم و ...

۲۴) نکات و مسایلی پیش‌بینی نشده‌ای که در طول جریان عملیات یگان با آن روبه‌رو گردید.

سؤالانی پیرامون مصاحبه با فرماندهان دسته و نیروهای بسیجی و سرباز

۱) معرفی کامل.

نام بیگان مربوطه، شغل، سن، افراد تحت تکفل، از چه شهرستانی اعزام شده‌اید؟

۲) از چه تاریخی عضو بسیج شده‌اید؟ (یا از چه تاریخی به خدمت سربازی مشغول شده‌اید؟)

۳) انگیزه‌ی شما از عضویت در بسیج چه بوده؟

۴) چه دوره‌هایی را تا به حال دیده‌اید و با چه کیفیتی، در شهرستان، منطقه‌ی جنگی و ... (بیش تر شرح آموزش‌های قبل از عملیات و مدت آن‌ها در نظر می‌باشد)

۵) تا به حال چند بار به جبهه آمده‌اید و در چه عملیات‌هایی شرکت داشتید؟

۶) از چه تاریخی به جبهه اعزام شدید (در این نوبت).

۷) قبل از شروع عملیات در کجا اقامت داشتید (اردوگاه در منطقه‌ی جنگی، شهر پشت جبهه و یا خط مقدم و ...) شرح دهید.

اگر خط: شکل خط و محل آن، تجهیزات موجود در خط، آتش عراق قبل از عملیات و ...

اگر در اردوگاه: وضع آن جا از نظر برنامه‌های روزمره، چگونگی اقامت و ...

۸) به نظر شما تأثیر و نقش روحانیون در جبهه‌ها بر روی افراد تا چه اندازه می‌باشد؟ چه نکات آموزنده و سازنده‌ای را در این رابطه مشاهده کرده‌اید؟

۹) چه مدت قبل از عملیات از مانور عملیات مطلع شدید و به چه شکل؟

۱۰) در عملیات چه مسؤلیتی به عهده شما بود؟

۱۱) شکل ادغام شما با نیروهای ارتشی.

۱۲) زمان دقیق حرکت خود را از اردوگاه، به طرف منطقه عملیاتی بگویید (با ذکر وسایل نقلیه).

تا کجا و به چه مدت با وسایل نقلیه و از کجا تا کجا و چه مدت

پیاده‌روی نمودید؟

۱۳) ساعت شروع پیاده‌روی به طرف دشمن (مواضع اولیه).

۱۴) خاطرات از روحیه و معنویات نیروهای هم‌رزم (قبل از شروع درگیری)

۱۵) اتفاقاتی که در طول مسیر پیاده‌روی تا مواضع اولیه‌ی دشمن رخ داده، ذکر نمایید (نماز خواندن حین پیاده‌روی، غذا خوردن)

۱۶) چگونگی برخورد با موانع و استحکامات دشمن با ذکر ساعت و اتفاقاتی که در پشت سر گذاشتن موانع اعم از میادین مین و عبور از کانال‌ها و ... به وقوع پیوسته را شرح دهید.

۱۷) زمان شروع درگیری با دشمن و شکل آن چگونه بود و مشاهدات خودتان را بگویید (شکل پاک‌سازی سنگرهای موجود در خط اول)

۱۸) عکس‌العمل دشمن و میزان مقاومت و روحیه‌ی آن‌ها را با ذکر موارد بیان نمایید (اعم از مشاهدات و نقل قوها).

۱۹) خاطرات خود را از چگونگی جنگیدن، زخمی شدن و شهادت هم‌رزم‌های خود در جریان عملیات بیان نمایید.

۲۰) روحیه‌ی هم‌رزم‌هایتان را در طول عملیات و در برخورد با نیروهای دشمن، آتش مواضع دشمن و احیاناً بن‌بست‌های موقتی در جریان عملیات، چگونه بود.

۲۱) در صورت ادغام با برادران ارتش، کیفیت و کارایی و شکل هماهنگی با برادران ارتش را در جریان عملیات بیان نمایید (با ذکر موارد).

۲۲) شرح وقایع و جزئیات مسایلی که مشاهده کردید یا انجام دادید بیان نمایید.

(چگونگی رسیدن به هدف، مقدار پیش‌روی با موفقیت و یا در صورت عدم موفقیت عملیات، شکل عقب‌نشینی و مسایلی که تا برگشت کامل به دنبال داشت).

۲۳) وضع کشته‌ها و مجروح و اسرای عراقی به چه شکل بود؟

۲۴) شکل سنگرها و یا مواضع نیروهای دشمن به چه صورت بود؟ (در صورت امکان بکشید).

۲۵) در صورت پاتک دشمن شرح پاتک (شکل پاتک و یورش دشمن، مقاومت نیروهای خودی و امکانات و سلاح موجود برای مقابله و ...) را بیان کنید.

۲۶) تدارکات در عملیات چگونه بود.

۲۷) تخلیه‌ی شهدا و مجروحین به چه شکلی بود؟ آیا شهید یا مجروحی به جای ماندن یا نه.

۲۸) فرمانده شما در عملیات تا چه حد کارایی داشت؟ (با ذکر

و: بعد از جلسات ۴ الی ۵ خط دفترچه را خالی بگذارید.

ز: میان مطالب دفترچه اعم از اخبار، صورت جلسات، با فرماندهی و ... یک یا چند خط به تناسب خالی بگذارید تا چنانچه اگر نکته‌ی تکمیلی به ذهنتان آمد و یا چیزی از قلم افتاده بود در آن جا بنویسید.

ح: در بالای صفحات دفترچه، سمت راست روزهای هفته و در سمت چپ تاریخ به طور کامل نوشته شود.

چارچوب کلی مربوط به گزارش یگان‌ها (لشکر و تیپ) در مرحله‌ی تحقیق

توجه: برادران قبل از مراجعت به تهران بایستی اطلاعات و اسناد لازم برای گزارش خود را تهیه و تکمیل نمایند.

۱) وضعیت یگان (ترسیمی از وضعیت یگان در فاصله عملیات گذشته تا قبل از ابلاغ مأموریت) و وضعیت کادر و نیرو.

خطوط پدافندی و دیگر مأموریت‌ها.

نتیجه و جمع‌بندی وضعیت و میزان آمادگی یگان جهت قبول مأموریت‌های جدید.

۲) توجیه فرماندهی و ابلاغ مأموریت از طرف رده‌ی بالاتر (زمان و چگونگی ابلاغ).

۳) تشریح منطقه‌ی عملیاتی (با کالک وضعیت زمین منطقه). مواردی که لازم است در این قسمت آورده شود:

الف: عوارض طبیعی زمین:

۱) نوع زمین منطقه: کوهستانی، شامل دشت باز (رمل، خاکی، شنی و ...) و تپه ماهور.

۲) ارتفاعات منطقه:

مشخصات هر ارتفاع که شامل بلندی از سطح دریا، نوع ارتفاع (صخره‌ای، مسطح) و ذکر منطقه آن با استفاده از کالک و نقشه می‌شود.

۳) مشخصات رودخانه‌های منطقه: ابتدا و انتهای رودخانه، عرض و عمق، شدت آب، نوع و شکل سواحل آن، وضع رودخانه در فصول مختلف.

۴) جنگل‌ها نوع و میزان تراکم درخت، مساحت جنگل و محدوده‌ی آن و منطقه‌ی آن روی زمین با استفاده از کالک و نقشه

۵) شیار، تنگه و ...

ب: عوارض مصنوعی:

۱) مشخصات جاده‌ها: نوع جاده (خاکی شنی آسفالت سرد یا گرم و ...) ارتفاع، عرض، ابتدا و انتهای جاده و ...

۲) مشخصات کانال: عمق، عرض، طول، نوع کانال (آبی،

موارد و نظر خودتان) اعم از فرمانده گردان و گروهان و دسته و ...

۲۹) امدادهای غیبی که خودتان مشاهده کردید یا شنیده‌اید چه بوده؟

۳۰) نقاط ضعف و قوتی را که در عملیات و قبل از عملیات دیده‌اید با ذکر دلایل و شواهد بیان نمایید.

۳۱) تجربیات جدیدی را که در قبل از جریان عملیات کسب نموده‌اید اعم از (جنگی و ...) بیان نمایید.

۳۲) عوامل پیروزی یا عدم‌الفتح را در چه می‌بینید؟

۳۳) چه پیشنهاداتی پیرامون مشکلات و نارسایی‌ها دارید؟

۳۴) نام نهادها و ارگان‌های دیگری که در پیشبرد عملیات نقش داشتند را بیان کنید. (نکات و مسایل مهمی را که در ارتباط با هر کدام از آن‌ها دیده و یا شنیده‌اید ذکر کنید).

نحوه‌ی نوشتن گزارش روزانه:

گزارش روزانه شامل کلیه‌ی مسایل و جریاناتی است که در طول روز می‌گذرد و به قرار زیر می‌باشد:

الف) صورت جلسات.

ب) با فرماندهی.

ج) خلاصه‌ی بی‌سیم.

د) اخبار مهم (پیرامون جنگ، مسایل سیاسی و ...).

و مشاهدات و گزارشاتی که باید بعد از هر بار رفتن به خط مقدم و پایگاه‌های مهم دیگر از وضعیت جزئی و کلی و مسایل آن جا با توجه به جمع‌بندی که از هر فرمانده و یا افراد دیگر می‌شنوید بانظر خودتان بنویسید. لازم به تذکر است که این گزارشات باید به گونه‌ای باشد که کلیه‌ی مسایلی که به نوعی درک می‌شود را (اعم از سمعی، بصری و ...) به صورت جزئی در بر داشته باشد طوری که هر کس آن را خواند در جو آن جا قرار گیرد.

کلیاتی پیرامون نحوه‌ی نوشتن مسایل در دفترچه.

الف: مکان‌هایی را که با فرمانده می‌روید بنویسید با ذکر ساعت و همراهان.

ب: نوشتن مطالب به ترتیب زمان تاریخ در دفترچه (مکانی که رفته‌اید یا گزارش جلسه یا با فرماندهی، اتفاقات مهم و ...)

ج: مسایل مهمی که اتفاق افتاده با قید مشخصات کامل و نقل‌کننده‌ی آن نوشته شود.

د: مسایل (اعم از اخبار، گزارش روزانه و ...) به مرور نوشته شود و به بعد (حتی آخر شب) موقوف نگردد.

ه: مسایل مختلف دفتر را به صورت تفکیک شده بنویسید برای مثال با گذاشتن چند ستاره

خشکی) و ذکر منطقه‌ی آن با استفاده از نقشه یا کالک

۳) پاسگاه‌های مرزی: نام پاسگاه، موقعیت و ...

۴) ذکر و نوع تأسیسات نظامی و اقتصادی اعم از موشکی، نفتی، بندرگاه، کارخانه و ...

۵) مناطق مسکونی: نام و نوع آن (ده، آبادی، روستا، شهر و ... وسعت، جمعیت، اهمیت و ...

۶) پل‌های منطقه: ذکر نام رودخانه‌ای که پل روی آن نصب است، نوع پل (پی.ام.پی، محرک، سیمانی و لوله‌ای)، طول و عرض، ظرفیت (میزان استقامت) و ...

۷) خاکریز: طول، عرض، ارتفاع، و منطقه‌ی آن.

۸) و ...

توجه: کلیه‌ی مسایل فوق در منطقه‌ی خودی و دشمن بررسی شود.

ج نقاط استراتژیک (مهم) منطقه:

منظور از نقاط استراتژیک، مراکز و آن نوع ارتفاعات و ... است که ضربه خوردن و یا سقوط آن در سرنوشت عملیات نقش تعیین کننده‌ای را ایفا می‌کند.

الف: اقتصادی: تأسیسات نفتی، بندرگاه، کارخانجات و ...

ب: نظامی: جاده‌های مهم، پل‌ها، ارتفاعات، قرارگاه‌های فرماندهی و ...

۴- اقدامات یگان جهت کسب آمادگی:

چگونگی تحویل خط.

استقرار نیرو در عقبه‌ها و مسایل جابه‌جایی (انتقال).

آماده ساختن زمین منطقه برای عملیات.

آماده ساختن نیروها شامل: سازماندهی، آموزش، توجیه و ...

مسایل استتار و حفاظت، طرح‌های مربوط و اقدامات انجام شده.

دلایل و عوامل خاص انتخاب برای محور یا ناحیه‌ی مربوط.

نظر قرارگاه.

نظر لشکر.

۵- شناسایی و اطلاعات از دشمن.

امکانات و ابزار شناسایی.

اقدامات انجام شده و نتایج آن که شامل موارد زیر است:

دیده‌بانی، عکس هوایی، شنود، اسیر، گشتی شناسایی (غواص)، ...، محورهای شناسایی و معابر تعیین شده برای عملیات، کیفیت و کمیت آن، جمع‌بندی نتایج شناسایی (درجه کفایت برای عملیات)، درباره شناسایی در عمق، تشریح وضعیت زمین (خطوط پدافندی و رده‌های موانع) و

استحکامات دشمن در منطقه‌ی محوله، وضعیت دشمن، استعداد، آرایش، هوشیاری، عکس‌العمل‌ها و ...

۶- طرح مانور

الف) طرح ابتدایی

ب) سیر طرح مانور و تغییرات آن و مباحث مربوط.

طرح اولیه‌ی مانور و تغییرات آن و طرح نهایی مانور که بر مبنای آن عمل شده با ضمیمه‌ی کالک آورده شود.

توضیح: طرح‌هایی نوشته شود که در یک برهه از زمان تصویب و بر مبنای آن اقداماتی صورت گرفته و به یگان زیر امر نیز ابلاغ شده است.

تذکر: طرحی که در یک جلسه مطرح می‌شود و بعد در همان جلسه منتفی می‌شود. لازم نیست به عنوان یک طرح مطرح شود و حتی الامکان با جزئی‌ترین رده‌های یگان، مانور داده شود.

مسایلی که در رابطه با طرح‌های مطرح شده تا قبل از مشخص شدن مانور نهایی باید در نظر گرفته شود. نقاط ضعف و قوت هر طرح نوشته شود:

دلایل منتفی شدن طرحی و مطرح شدن دیگر (در آخر طرح قدیم آورده شود).

در صورت ادغام با ارتش نظرات ارتش، حتماً آورده شود (ذکر بحث‌های ارتش، سپاه در طرحی که تصویب می‌شود)

در هر طرح تصویب شده استعداد یگان‌های عمل کننده (چه سپاه و چه ارتش) به خصوص در طرح نهایی آورده شود.

استعداد یگان‌ها به صورت گردانی با شماره و یا نام و یا ذکر رسته آن‌ها آورده شود.

ج) طرح نهایی:

هدف.

سازمان رزم.

محورهای عملیاتی و مانور گردان‌ها (در صورت لزوم تا مانور دسته).

طرح مانور مراحل بعد (در صورت وجود).

نقش واحدهای پشتیبانی در طرح.

توپخانه.

مهندسی.

ش.م.ر.

پدافند.

ادوات.

بهداری.

یگان دریایی.

- مخابرات.
- ۷- جمع‌بندی و میزان آمادگی یگان قبل از عملیات: نتیجه‌ی اقدامات در طول مدت (انجام شده و نشده) مشکلات و نارسایی‌ها و یا ...
- ابلاغ زمان شروع عملیات:
- آخرین وضعیت دشمن قبل از عملیات (در تکمیل مباحث قبلی، تغییرات احتمالی، تغییر هوشیاری) میزان آمادگی
- ۸- مباحث ضروری در آستانه عملیات: مسأله‌ی اعتقاد به عملیات (تأثیر آن در اجرای مأموریت و سیر تحول در این اعتقاد)
- مسأله‌ی یگان و رابطه‌ی آن با یگان‌ها مجاور و قرارگاه‌های بالاتر.
- انتقادات و اشکالات مسئولین یگان‌ها به طرح، منطقه، پشتیبانی (ابهامات و تردید در استراتژی و تاکتیک). مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف مطرح شده قبل از شروع عملیات.
- انگیزه و ضد انگیزه‌های فرماندهان یگان در این عملیات. تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌ها در مورد عملیات (لزوماً قبل از شروع عملیات باید تهیه شود).
- ۹- شرح عملیات: تقسیم‌بندی مراحل زمانی برحسب وقایع و نوع مأموریت یگان و مشروح لحظه به لحظه (در آخر هر مقطع زمانی جمع‌بندی آن مقطع آورده شود). نقش عملی واحدهای پشتیبانی به دقت دنبال شود. برخی نکات مهم: شکستن خط، پاکسازی، انتقای وسایل و نیرو (نظیر بولدوزر، تانک و ...)، پاتکها، پدافند، تحویل خط برای بازسازی یا انتقال یگان برای مأموریت جدید، عقب‌نشینی، مأموریت جدید: چگونگی ادامه‌ی عمل در طرح پس از پایان مأموریت چنگی، ۱۰- ارزیابی و جمع‌بندی: جمع‌بندی خلاصه‌ی کوتاهی از تلاش و نتایج عملیات، در صورت چند
- مرحله بودن عملیات، پس از شرح عملیات بررسی نتایج و پیامدهای فتح و یا عدم‌الفتح آورده شود.
- در صورت موفقیت (انطباق تئوری با عملی آن). کیلومتر آزاد شده، محل‌های مهم آزاد شده، در صورت رسیدن به اهداف طرح مانور، میزان موفقیت، عوامل موفقیت، بررسی نقاط ضعف و قوت نیروهای خودی و دشمن، در صورت عدم‌الفتح: بررسی عوامل آن، ضایعات خودی و دشمن (شهدا، مجروحین، کشته و اسرای عراقی و همین‌طور غنائم)، ارزیابی، بررسی وضعیت پشتیبانی در عملیات و نقش هر یک از واحدهای مربوطه، مهندسی، توپخانه، پدافند، ش.م.ر، تخریب، دریایی، تدارکات، در باره‌ی نیروها (کیفیت، تیپ، روحیات و ...)، بحث ابتکار جدید و استفاده از تجربیات قبلی، مهم‌ترین نقاط ضعف و قوت، مسأله‌ی امکانات گرفته شده از ارتش (در طرح و در اجرا). تشکیلات و فرماندهی یگان: سازمان و تشکیلات و مسئولین مربوطه، نوع رابطه‌ی فرمانده یگان با رده‌های پایین و بالاتر (به جز فرمانده رابطه‌ی کلی یگان با قرارگاه بالاتر نیز بحث شود) خلیات و مشی عملی فرمانده در پیشبرد کار، نظم تشکیلاتی، امکانات، نوع بهره‌گیری از امکانات و مسایل رفاهی و خدماتی یگان، وضع پشتیبانی و تدارکاتی یگان (اشاره به شهرهای پشتیبان، کمیت و کیفیت اعزام نیرو و ارسال کمک‌های مردمی) وضع فرهنگی، سیاسی، اجتماعی ...، غالب بر یگان، کمیت کیفیت کادرهای یگان، سطح آموزشی رزمی و تخصصی یگان،

سایر نقاط قوت و ضعف (مهم)،

توضیح کارآیی یگان در این عملیات و میزان انهدام آن در پایان کار (توان باقی مانده اعم از کادر، نیرو، امکانات و...)،
توجه:

۱- به مسأله‌ی آمار و کمیاب دقت شود.

۲- هر برادر به نسبت وضع خاص خود مباحثی جدید و هم‌چنین مباحث خاص یگان خویش را مطرح خواهد کرد.
دستورالعمل چگونگی تحویل اقلام به آرشیو کلیه‌ی برادران تحقیقات جنگ که به نوعی به کار تحقیق و جمع‌آوری مشغول هستند، ملزم به رعایت کامل مواردی که در زیر به صورت خلاصه آمده، می‌باشند:

نوار: ۱- رونویسی نوار. ۲- پشت‌نویسی جلد نوار.

دفترچه: ۱- شماره‌گذاری صفحه. ۲- تکمیل کردن برگه‌ی اول دفترچه (مشخصات). ۳- فهرست دفترچه. ۴- مطالب نوارها طبق برگه‌ی آخر دفترچه تحقیق نوشته شود.

اسناد: ۱) کامل بودن سند (از نظر تکثیر). ۲) مشخص بودن تاریخ، موضوع و یگان صادرکننده سند. ۳) کامل بودن جدوی مشخصات کالک‌ها. ۴) کلیه‌ی اسنادی که گرفتن آن‌ها ضروری تشخیص داده شده است، باید تهیه شده باشد.

فیش: ۱) قبل از فیش‌برداری فیش‌های شماره‌ی موقت بخورد.

۲) جدوی مشخصات فیش‌ها کامل باشد.

عکس: مشخصات کامل عکس (مکان، موضوع، افراد، تاریخ و...) در پشت عکس به نرمی نوشته شود.

پیاده شده نوار: ۱) نسخه دوم نوارهای اصلی جهت پیاده کردن استفاده شود. ۲) کلیه‌ی پیاده شده‌ها باید دارای برگ اول پیاده شده نوار باشند. ۳) برگه اول پیاده شده باید توسط راوی تکمیل شود. ۴) متن پیاده شده باید توسط راوی کنترل و ادیت شود. ۵) نسخه‌های دوم نوار پاک شود.

گزارش: ۱) فرم صفحه اول گزارش نوشته شود. ۲) فهرست گزارش نوشته شود.

نوار: ۱) رونویسی نوار. ۲) پشت‌نویسی جلد نوار.

رونویسی نوار

توضیح مطالبی که بر روی نوارها نوشته می‌شود:

الف) موضوع عبارت است از نام یگان + نام عملیات.

ب) نوع نوار به موضوعات، منابع و شرایط مختلف جمع‌آوری گفته می‌شود. (جلسه، مصاحبه، با فرماندهی، سخنرانی، هدایت عملیات).

ج) شماره‌ی نوار: کلیه‌ی نوارهای جمع‌آوری شده در یگان

دارای شماره‌ی واحد می‌باشد. به‌طور مثال اگر در یک یگان ۱۵۰ عدد نوار جمع‌آوری شده باشد، نوارهای آن باید از شماره‌ی ۱ شروع شود و به شماره‌ی ۱۵۰ ختم شود.
د) تاریخ، منظور از تاریخ، زمان ضبط مطالب بر روی نوار است.

ه) موقعیت آدرس دقیق مکانی که نوار در آن‌جا جمع‌آوری شده موقعیت مکانی نوار را مشخص می‌کند که باید مبتنی بر موقعیت جغرافیایی مکان جمع‌آوری نوشته شود.

تذکر: به غیر از مسایل فوق هیچ مطلب دیگری بر روی نوارها نباید نوشته شود.

پشت‌نویسی جلد نوار:

برای نوشتن پشت جلد نوارها ابتدا جلد نوار را پشت و رو کرده سپس به تناسب نوارهایی که ضبط می‌شود مطالب زیر در آن نوشته می‌شود:

قسمت A

۱- نام و مسؤولیت افراد، در کلیه‌ی نوارها (در نوارهای هدایت عملیات تا حدامکان)

۲- نام راوی (در گوشه سمت چپ)

قسمت تیغه:

نام یگان + نوع نوار

تاریخ

شماره

قسمت ادامه تیغه:

نام عملیات

پشت جلد نوار:

آدرس نوار در دفترچه

تذکر: در قسمت تیغه‌ی جلد نوار هیچ‌کدام از عناوینی که آورده شده نوشته نمی‌شود بلکه اصل مطلبی که خواسته شده آورده می‌شود طبق فرم نمونه.

قسمت B

۱- مباحث اصلی نوار (که به صورت کامل موضوعات داخل نوار آورده می‌شود) در کلیه‌ی نوارها

۲- ساعت ضبط نوار، در نوارهای هدایت عملیات (و نوارهای دیگر)

۳- قسمت در نوارهای با فرماندهی

دفترچه:

۱) شماره‌گذاری صفحه. ۲) تکمیل کردن برگه اول دفترچه (مشخصات). ۳) فهرست دفترچه. ۴) مطالب نوارها طبق

مشخصات کالک‌ها. ۴) کلیه‌ی اسنادی که گرفتن آن‌ها ضروری تشخیص داده شده باید تهیه شده باشد:

۱- کامل بودن سند:

الف) در موقع جمع‌آوری اسناد باید، تعداد صفحات سند کامل و خوانا بودن مطالب آن را مدنظر داشت. چنانچه رونوشتی که از سند تهیه می‌شود نسبت به اصل سند جاافتادگی و یا کسری دارد، باید قبل از تحویل نسخه‌ی اصلی، رونوشت آن با خودکار مشکی تکمیل شود.

ب) راوی بنا به نیاز خود بهتر است از اسنادی که رونوشت آن‌ها خوانا و قابل بهره‌برداری نیست، خلاصه‌برداری کند. (مانند اسنادی که صفحات آن‌ها قرمز و یا رنگی است.)

۲- مشخص بودن تاریخ، موضوع و یگان صادر کننده‌ی سند: مطالبی از این قبیل عمدتاً در لحظه گرفتن سند از یگان مربوطه و یا در زمان جمع‌آوری اسناد ساده و مشخص است. لیکن به مرور زمان که ذهنیت‌ها عوض می‌شود تشخیص آن‌ها مشکل و سخت می‌گردد. به همین منظور در زمان گرفتن سند برادران توجه داشته باشند که تاریخ، موضوع و یگان صادر کننده‌ی سند را در صورتی که در آن درج نشده بود مشخص کنند و در صورت لزوم از مسئولین ذی‌ربط یگان مربوط کسری‌های آن را کامل نمایند.

۳- کامل بودن جدوی کالک‌ها:

علاوه بر جدوی مشخصات خود کالک که مشخص کننده‌ی معنی علایم، رنگ‌ها و ... می‌باشد، جدولی که در زیر آمده است در زمان تهیه‌ی کالک می‌باید مدنظر راوی باشد تا در زمان تکثیر کالک مورد نیاز عیناً اطلاعات خواسته شده را بر روی کالک منتقل نماید تا در بهره‌برداری‌های بعدی مشکلی در میان نباشد.

۱- مقیاس:	
۲- منطقه:	
۳- عملیات:	
۴- یگان:	
۵- نوع کالک:	
۶- تاریخ تهیه:	
۷- کیفیت:	
۸- طبقه‌بندی:	
۹- تهیه کننده:	

برگه آخر دفترچه تحقیق نوشته شود:

۱- شماره‌گذاری: کلیه‌ی صفحات دفترچه (از فهرست به بعد) باید دارای شماره‌ی صفحه باشد. بدین منظور بهتر است راوی قبل از شروع به کار در پایین هر صفحه (قسمت وسط) شماره‌گذاری نماید.

۲- تکمیل کردن برگه اول دفترچه:

الف) موضوع (نام عملیات + یگان).

ب) شماره‌ی دفترچه (منظور مشخص شدن تعداد دفترچه‌ای است که راوی مورد استفاده قرار داده).

ج) گردآورنده (نام و نام خانوادگی راوی).

د) تاریخ (تاریخ شروع و اتمام مطالب نوشته شده در دفترچه).

۳- فهرست مطالب دفترچه:

به منظور بهره‌برداری سریع از کلیه‌ی مطالب جمع‌آوری شده توسط راویان، فهرست مطالب دفترچه باید تا حد امکان کامل و بدون نقص باشد.

الف) در قسمت موضوع، موضوعات مختلف مندرج در صفحات دفترچه اعم از مطالبی که داخل نوارها ضبط شده، جمع‌بندی، مشاهدات، مسموعات، نوشته‌ها و ... راوی و مسایلی از این قبیل نوشته می‌شود.

ب) مأخذ: با توجه به نحوه‌ی کار جمع‌آوری مأخذ موضوع می‌تواند نوار، سند، مشاهدات، مسموعات، جلسات و یا مطالب بدون نوار و ... باشد.

ج) شماره‌ی صفحه (شماره‌ی صفحاتی از دفترچه که موضوع مذکور در آن درج شده).

۴- مطالب نوارها طبق:

برادران راوی موظفند طبق آخرین صفحه‌ی دفترچه‌های تحقیق مطالب نوارها را در صفحات دفترچه‌ها مشخص نمایند. چنانچه احیاناً شرایطی پیشامد کرد که در حین جمع‌آوری فرصت و موقعیت رعایت مسایل فوق حاصل نمی‌شد، باید به اندازه‌ی کافی جای خالی در ابتدای صفحات مربوط باقی‌گذارند. راوی باید همواره سعی کند مطالبی که می‌خواهد در دفترچه منعکس کند (اعم از مسموعات، مشاهدات، خلاصه جلسات و ...) با تیتیر مشخص و رعایت اصل تفکیک مطالب همراه باشد. هم‌چنین تاریخ مطالبی که هر روز در دفتر می‌نویسد را قسمت بالای صفحه مربوطه بیاورد.

اسناد: ۱) کامل بودن سند (از نظر تکثیر). ۲) مشخص بودن تاریخ، موضوع و یگان صادر کننده سند. ۳) کامل بودن جدول

۴- کلیه‌ی اسنادی که ضروری تشخیص داده شده است: این اسناد که لیست آن به پیوست می‌باشد، اسنادی است که اصولاً در رابطه با هر عملیات مطرح است و فرد موظف به پی‌گیری‌های لازم جهت جمع‌آوری آن است، چنان‌چه سندی در زمینه‌های مشخص شده در یگان موجود نبود، مطالب مورد نظر به طور شفاهی باید تهیه شود.

منابع و موارد جمع‌آوری اسناد

۱- منابع:

الف) فرماندهی

ب) ستاد

ج) واحد طرح و عملیات

د) واحد اطلاعات نظامی

ه) واحدها:

توپخانه، زرهی، پدافند، ادوات، مهندسی، ش.م.ر، بهداری، حفاظت، آموزش، پرسنلی، تدارکات.

۲- موارد جمع‌آوری:

الف) دبیرخانه و دفتر فرماندهی

ب) ستاد: صورتجلسات ستاد، مکاتبات بارده‌های بالاتر و ...

ج) واحد طرح و عملیات:

دستور عملیاتی (جزء به جزء آفندی و پدافندی ...)، گزارش کلی و مرحله‌ای عملیات‌ها، شرح وقایع عملیات، دستورالعمل‌ها و ابلاغیه‌ها، مکاتبات واحد (نتایج)، آمار.

د) واحد اطلاعات نظامی:

گزارشات شنود، گزارشات بازجویی اسرا، پناهندگان و ...، گزارش نوبه‌ای (سپاه و ارتش)، گزارشات شناسایی، برآورد اطلاعاتی و بررسی مناطق عملیاتی، ترتیب و گسترش دشمن (کالک و اسناد)، گزارش عملیاتها و شرح وقایع، کالک عوارض زمین و موانع، برآورد اطلاعاتی از دشمن و ...

ه) واحدها:

گزارش عملکرد و اقدامات، برآوردها، طرح‌ها، ابلاغیه‌ها و دستورالعمل‌ها، آمار، مکاتبات با ارگان‌ها و نهادهای دیگر

و ...

سنگ دوم:

اصول تحقیق و وظایف راوی

کاملی از وضعیت عملیات به دست آورد و به بررسی نقاط ضعف و قوت آن پرداخت.

۱- کارهایی که باید پیش از عملیات صورت گیرد:

۱-۱- انگیزه‌ی انتخاب منطقه عملیات: در وهله‌ی اول باید انگیزه‌ی انتخاب منطقه‌ی عملیات از دیدگاه‌های مختلف سیاسی و نظامی و اقتصادی مشخص و ثبت شود.

۱-۲- شناسایی عمومی زمین منطقه‌ی خودی و دشمن: شناسایی عمومی و کلی بر روی زمین که راه‌ها و جاده‌های مواصلاتی و نیز مراکز حساس نظامی و اقتصادی، ارتفاعات حساس منطقه و عوارضی از این قبیل که در چه موقعیتی قرار دارند و چه تأثیراتی بر کار دشمن و خودی دارند باید به عمل آمده و اطلاعات به دست آمده، ثبت شود.

۱-۳- تعیین حد عمومی عملیات: بر اساس بررسی زمین از روی نقشه و عکس بعد از شناسایی‌های کلی زمین و عوارض موجود در منطقه با توجه به بررسی‌هایی که از روی نقشه‌ی منطقه و عکس هوایی تهیه شده، صورت می‌گیرد، حد چپ و راست منطقه‌ی عملیات مشخص می‌گردد که در تعیین حد عمومی معمولاً مسابلی در نظر گرفته می‌شود. از قبیل تعیین حد چپ یا راست در کنار رودخانه، یا هور، آبگیر و عواملی که به‌طور طبیعی تا حدودی امنیت جناحین منطقه‌ی عمومی عملیات را تأمین می‌کند؛ این نکات و عواملی که برای تعیین حد در نظر گرفته می‌شود باید دقیقاً ثبت و ضبط گردد.

در محورهای عملیاتی نیروی محقق باید به‌طور مداوم در منطقه حضور داشته باشد و کلیه‌ی مسایل موجود (که به آنها اشاره خواهیم کرد) را چه در هنگام پدافند و چه در مواقعی که عملیات آفندی در پیش است، ثبت نماید. البته عمده فعالیت‌ها در مواقعی است که عملیات آفندی در پیش است و در هر یک از این دو عملیات، آفندی و پدافندی، نیروی محقق وظایفی دارد که جداگانه به آن‌ها خواهیم پرداخت.

الف) مواقعی که عملیات آفندی در پیش است:

برای این‌که روش کار و مطالبی که باید ثبت و یادداشت شود، مشخص گردد. کار تحقیقات را به سه مرحله تقسیم می‌نماییم: ۱- کارهایی که باید پیش از عملیات صورت گیرد ۲- کارهایی که در حین عملیات باید صورت گیرد. ۳- کارهایی که بعد از عملیات باید صورت گیرد.

نیروی محقق باید در این سه مرحله مطالبی را در رابطه با طرح عملیات و نحوه‌ی اجرای عملیات و خاتمه‌ی عملیات و سایر مسایل و موارد مربوط کسب و ثبت نماید که این مطالب معمولاً بتواند بیانگر سیر عملیات از ابتدا تا انتها باشد. البته نیروی محقق ممکن است در محدوده‌ی یک لشکر یا یک تیپ مطالب و اطلاعات مربوطه به عملیات آن لشکر یا تیپ را جمع‌آوری کند که نهایتاً با جمع‌آوری مطالبی که نیروهای تحقیقات نظامی از لشکرها و تیپ‌ها تهیه و به مرکزیت تحقیقات نظامی ارسال می‌دارند. می‌توان جمع‌بندی نسبتاً

اجرای عملیات قبلاً بر روی آن بحث و تبادل نظر صورت می‌گیرد. نیروی محقق باید در جلسات طرح مانور شرکت نماید و مسایل مختلف مطرح شده در جلسات را چنان‌که توضیح داده می‌شود، ثبت نماید.

۸-۱- مأموریت نیروها: در هر عملیات نیروها مأموریتی به عهده دارند و هدفی برای آن‌ها تعیین شده است که برای رسیدن به آن هدف و انجام مأموریت محوله، اقدام به اجرای عملیات می‌نمایند که این مأموریت و اهداف نهایی آن باید ثبت شود.

۹-۱- استعداد و سازمان نیروهای شرکت‌کننده در تک و تجهیزاتی آن‌ها: استعداد نیروهایی که وارد عمل می‌شوند، و این‌که با چه سازمانی عمل می‌کنند و چه تجهیزاتی در اختیار دارند، باید ثبت گردد.

۱۰-۱- استعداد نیروهای احتیاط و امکان استقرار آن‌ها: نیروهای احتیاط که برای مواقع لزوم در نظر گرفته می‌شوند، چه استعدادی دارند و در کجا مستقر هستند و در چه فاصله‌ی زمانی می‌توان آن‌ها را از آن محل به قسمت‌های مورد نیاز آورد و این‌که آیا این محل زیر آتش دشمن قرار دارد یا خیر، باید ثبت گردد.

۱۱-۱- مانور یگان‌ها: پس از تعیین خط حد یگان برای انجام مأموریت محوله، هر یگان طرح مانور خود را تهیه می‌کند. نکات عمده‌ی مانور یگان‌ها از قبیل این‌که یک یگان رزم چگونه می‌خواهد با دشمن درگیر شود، خط را بشکند و از چه راه‌هایی وارد عمل شود و چه پیش‌بینی‌هایی کرده است و چطور می‌خواهد به اهداف تعیین شده دست یابد، باید یادداشت و ثبت گردد.

۱۲-۱- استعداد و آرایش نیروهای دشمن: دشمن در منطقه چه استعدادی دارد و چه استعدادی را در احتیاط دارد و نیروهای خود را در منطقه چه‌طور آرایش داده، چه تعداد خط دفاعی دارد و رسته‌ی نیروهای مستقر در خطوط دفاعی و احتیاط چیست؟ و کلیه‌ی مسایلی که به وضعیت نیروهای دشمن پیش از عملیات مربوط می‌شود، باید ثبت گردد.

۱۳-۱- طرح آتش پشتیبانی: طرح آتش پشتیبانی زمینی و هوایی که تهیه شده است و مهماتی که در این طرح به عنوان سهمیه‌ی مصرفی در نظر گرفته شده، و در صورتی که از طریق هوا توسط هلی‌کوپترها آتش پشتیبانی اجرا می‌شود، منطقه‌ای که قرار است پشتیبانی هوایی در آن صورت بگیرد و زمان آن باید ثبت شود، هم‌چنین کالک طرح آتش هر یگان تهیه شود.

۱۴-۱- برآورد قدرت رزمی و تحرک دشمن: این‌که دشمن

۴-۱- شناسایی دقیق زمین منطقه با استفاده از دفترچه‌ی عملیاتی یا افراد بومی معمولاً در زمان صلح مناطق مرزی و مناطقی که احتمال درگیر شدن با دشمنان در آن مناطق می‌رود، شناسایی‌ها صورت می‌گیرد و اطلاعات و خصوصیات مربوط به هر منطقه در دفترچه‌ها ثبت می‌گردد که در زمان جنگ و درگیری در آن مناطق مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای شناسایی دقیق زمین منطقه در صورتی که چنین دفترچه‌های موجود باشد، اطلاعات لازم در مورد جاده‌ها، ارتفاعات، مراکز نظامی، مناطق مسکونی، وضعیت زمین و به طور کلی تجزیه و تحلیل منطقه‌ی عملیات از این دفترچه گرفته می‌شود و در صورتی که چنین دفترچه‌هایی موجود نباشد، از افراد بومی که به منطقه‌ی اوضاع جوی وضعیت زمین و راه‌ها و جاده‌های آن آشنایی دارند، استفاده می‌شود و اطلاعات لازم به دست می‌آید این اطلاعات که از طریق دفترچه یا افراد بومی به دست می‌آید، باید ثبت گردد.

۵-۱- تعیین خط حد یگان‌ها: بعد از تعیین حد عمومی و شناسایی‌هایی که بر روی زمین منطقه به عمل آمد با توجه به استعداد و توان رزمی هر یگان، خط حد یگان‌ها تعیین می‌شود که حد هر یگان و نکاتی که در تعیین حد آن‌ها رعایت شده باید بر روی نقشه و کالک ثبت و یادداشت گردد.

۶-۱- تعیین نیروی پوشش حد چپ و راست منطقه‌ی عمومی: برای این‌که نیروها در منطقه‌ی عملیات از دو جناح چپ و راست منطقه عمومی تأمین داشته و خطری متوجه جناحین نباشد، برای دو جناح نیروهایی در نظر می‌گیرند که دارای قدرت و توان رزمی نسبتاً مناسب بوده و بتواند جناحین را که احتمال زیاد می‌رود دشمن به آن‌ها فشار بیاورد، تحت پوشش قرار دهند. عواملی که در تعیین نیروی پوشش جناحین در نظر گرفته می‌شود، باید ثبت گردد.

۷-۱- شرکت در جلسات طرح مانور برای اطلاع از چگونگی طرح‌ریزی عملیات: عواملی که در طرح‌ریزی در نظر گرفته می‌شود و کامل شدن تدریجی طرح و سایر مسایلی که برای

دارای چه توانی از نظر رزمی می‌باشد و قدرت تحرک وی تا چه حد است و زمانی که طول می‌کشد تا نیروهای احتیاط خود را از محل استقرار تا مناطقی که پیش‌بینی می‌شود در آنجا نیروی احتیاط خویش را به‌کار گیرد، منتقل کند از جمله مسایل مهمی است که باید ثبت گردد.

۱-۱۵- برآورد زمان و امکانات نقل و انتقال و مانور نیروها زمانی که پیش‌بینی می‌شود در این فاصله نیروها از منطقه‌ی تجمع به نقطه‌رهایی منتقل شوند و زمانی که از شروع حرکت تا اجرای مانور و رسیدن به اهداف طول می‌کشد، باید ثبت گردد.

۱-۱۶- پیش‌بینی‌ها و پیش‌گیری‌ها: کلیه‌ی پیش‌بینی‌ها و پیش‌گیری‌هایی که صورت می‌گیرد از قبیل این‌که طرحی برای عقب‌نشینی‌های احتمالی در نظر گرفته می‌شود یا در محلی عقب‌تر از خط حد تعیین شده، خط پدافندی در نظر گرفته می‌شود که در صورت عدم امکان پیش‌روی تا حد تعیین شده در آنجا پدافند کنند و یا طرحی به منظور استفاده از موفقیت که در صورتی که دشمن ضعف زیادی نشان داد و عملیات نیروهای ما با موفقیت انجام شد از این موفقیت استفاده نموده و ادامه‌ی تک‌دهند و دیگر نکاتی که پیش‌بینی می‌شود، باید ثبت گردد.

۱-۱۷- تدارک نیروها: کلیه‌ی تصمیماتی که در مورد نحوه‌ی تدارک نیروها از نظر غذا و مهمات گرفته شد و امکاناتی که برای این امر پیش‌بینی شده، باید ثبت گردد.

۱-۱۸- تخلیه‌ی مجروحین و شهدا: تصمیماتی که در مورد تخلیه‌ی مجروحین و شهدا گرفته شده و تعداد آمبولانس‌هایی که در این رابطه کار می‌کنند، محلی که اورژانس‌ها مستقر می‌شوند و میزان آتش دشمن در آن محل، منطقه‌ای که تخلیه‌ی هوایی از آنجا صورت می‌گیرد و این‌که این منطقه زیر آتش دشمن هست یا نه، نکاتی است که باید در زمینه‌ی تخلیه‌ی مجروحین و شهدا ثبت گردد.

۱-۱۹- تعیین خط حد پیش‌روی و مراحل عملیات: در هر عملیات، خط حد پیش‌روی نیروها قبلاً بر روی عوارض مشخصی تعیین می‌شود و نیروها پس از رسیدن به این عوارض، اقدام به پدافند می‌نمایند و در صورتی که عملیات دارای چند مرحله باشد برای هر مرحله یک خط حد در نظر می‌گیرند و یک خط حد پیش‌روی نهایی برای آخرین مرحله در نظر گرفته می‌شود. خطوط حد پیش‌روی در هر مرحله و خط حد نهایی و این‌که عملیات چند مرحله داشته باشد، باید ثبت شود.

۱-۲۰- آماده‌سازی زمین برای بهره‌برداری: معمولاً جهت سهولت عبور نیروها از موانع موجود، اعم از طبیعی و مصنوعی و نیز ایجاد تسهیلات برای عبور نیروهای سواره اعم از خودروهایی تدارکاتی، نفربرها و نیروهای زرهی یک سری اقدامات مهندسی باید بر روی زمین انجام شود و زمین را آماده سازد. عملیات آماده‌سازی زمین، در زمان قبل از عملیات، هنگام عملیات و نیز پس از عملیات باید صورت گیرد. کلیه‌ی اقداماتی که در هر مرحله باید صورت گیرد و امکاناتی که در نظر گرفته شده، باید ثبت شود.

۱-۲۱- طرح پدافند هوایی: اقداماتی که جهت مقابله با هواپیماهای دشمن و به طور کلی اقدامات هوایی دشمن پیش‌بینی شده و نوع و تعداد سلاح‌های ضد هوایی که در منطقه مستقر گردیده است، باید ثبت گردد.

۱-۲۲- گزارشات روزانه‌ی اطلاعات عملیات: نیروی محقق باید در رابطه با واحد اطلاعات بوده و در جریان گزارشات روزانه‌ی گشتی‌ها در مورد وضعیت دشمن و نقل و انتقال آنها قرار گیرد و نکات قابل توجه را ثبت نماید.

۱-۲۳- حضور مداوم در منطقه: نیروی محقق از ابتدای ورود به منطقه ضمن این‌که در جلسات طرح مانور شرکت می‌نماید و اطلاعات مورد نیاز را از اطلاعات عملیات دریافت می‌کند، باید در فرصت‌های مناسب در منطقه حضور یابد و مشاهدات خود را در مورد وضعیت دشمن و تغییراتی که به مرور زمان در آن حاصل می‌شود، یادداشت نماید و نیز راه‌ها و جاده‌های موجود در منطقه را شناسایی و به ذهن بسپارد که آشنایی با منطقه و شناسایی راه‌ها و معابر اهمیت فراوان دارد.

۱-۲۴- نیروی محقق باید محتوای آموزش نیروها را بررسی نموده و نکات قابل توجه را ثبت نماید.

۱-۲۵- مانورهای پیش از عملیات: معمولاً برای هماهنگی نیروها و آماده شدن آن‌ها برای اجرای عملیات در منطقه‌ای مشابه منطقه‌ای که قرار است عملیات صورت گیرد، مانوری ترتیب می‌دهند که به خصوص اگر نیروها به صورت ادغامی با ارتش بخواهند وارد عمل شوند، این مانورها تأثیر زیاد در بهبود کیفیت کار نیروها دارد که نکات قابل توجه در جریان مانور باید ثبت گردد.

تا این‌جا کارهایی که پیش از عملیات باید صورت گیرد و مطالبی که باید جمع‌آوری شود گفته شد که البته قسمتی از این مطالب از طریق شرکت در جلسات به دست می‌آید و قسمتی را نیروی محقق باید در صحنه‌ها حضور یابد و مشاهدات خود

را ثبت نماید.

۲- کارهایی که در حین عملیات باید صورت گیرد:

۱-۲- حضور در کنار فرمانده؛ پس از شروع تا زمان خاتمه و استقرار در مواضع جدید، نیروی محقق باید حتی الامکان در کنار فرماندهی حضور داشته باشد و دقیقاً اشکالاتی که در عمل برای گردان‌ها و تیپ‌ها بوجود آمده است و از طریق بی سیم به اطلاع فرمانده می‌رسد و تصمیم‌گیری وی و نحوه‌ی برخورد با مشکلات و مسایلی از این قبیل را ثبت نماید. البته در فرصت‌های مناسب باید در مناطق درگیر نیز حضور یابد که گاهی به همراه فرماندهی برای بررسی اوضاع به منطقه می‌رود و گاه باید خود برای به دست آوردن مطالب گفته شده به صحنه‌های درگیری برود.

۲-۲- حرکت نیروها از منطقه‌ی تجمع به منطقه‌ی عزیمت: نحوه‌ی انتقال نیروها از منطقه‌ی تجمع به منطقه‌ی عزیمت و امکانات نقل و انتقال آن‌ها و زمانی که طول می‌کشد و اشکالاتی که در این امر به وجود می‌آید، باید ثبت شود.

۲-۳- اقداماتی که پیش از عزیمت صورت می‌گیرد: نیروی محقق باید در ساعات پیش از شروع عملیات در منطقه‌ی عزیمت تعدادی از گردان‌ها (هر تعداد که ممکن باشد) حضور یافته و شکل کار فرماندهان و مسوولین گردان‌ها را در ساعات آخر مشاهده نموده و نکاتی از قبیل توزیع مهمات و غذا، توجیهات فرمانده بر روی شکل زمین، دشمن، موانع، نکاتی که نفرات باید رعایت کنند و هم‌چنین تقویت روحی نیروها و اقداماتی که در این زمینه عمل می‌آید و نکات دیگر را ثبت نماید.

۲-۴- ساعت شروع عملیات: زمانی که واحدها شروع به اجرای عملیات می‌نمایند و تأخیراتی که بعضی از واحدها دارند و علت این تأخیرها و یا شروع عملیات زودتر از ساعت تعیین شده و مسایلی که مربوط به ساعت شروع عملیات می‌باشد، باید ثبت گردد.

۲-۵- موانع و عبور از آن‌ها، شکل و نوع موانع، طول و عرض و مختصات میدین مین، کانال‌ها، دیگر موانع موجود و اشکالاتی که نیروها در برخورد با آن‌ها مواجه شده‌اند و اقداماتی که برای عبور از آن‌ها و رفع اشکالات به عمل آورده‌اند و هم‌چنین موانع طبیعی پیش‌بینی نشده از قبیل سیلاب‌ها و رودخانه‌ها و نحوه‌ی مقابله با آن‌ها و نیز وضعیت نیروهای دشمن نسبت به موانع و موقعیت نیروهای تأمین و کمین دشمن به طور کامل باید ثبت شود.

۲-۶- درگیر شدن نیروها: زمان درگیر شدن نیروها و فاصله‌ی آن‌ها از خط دشمن در زمان شروع درگیری و نحوه‌ی شکستن خط دشمن، شدت آتش دشمن در زمان درگیری، فاصله‌ی زمانی درگیر شدن گردان‌ها با دشمن و کلیه‌ی مسایلی که در زمان درگیر شدن نیروها به وجود می‌آید و وضعیت روحی و جسمی نیروها باید ثبت شود.

۲-۷- مقاومت دشمن: محورهایی که دشمن مقاومت از خود نشان داده است، دقیقاً بر روی نقشه و کالک باید ثبت و نیز خصوصیات و مشخصات نیروی دشمن در آن محورها تا حد امکان یادداشت شود.

۲-۸- تراکم آتش دشمن: تراکم آتش دشمن در منطقه‌ی عملیات در زمان‌های مختلف شروع تک و ساعات روزهای بعد از آن و اقدامات تأمینی که برای این امر به عمل آمده و میزان خسارات نیروهای خودی از آتش دشمن دقیقاً ثبت گردد.

۲-۹- تراکم آتش خودی: تراکم آتش نیروهای خودی در زمان‌های مختلف تا بعد از عملیات و تأثیرات آن بر دشمن و خسارات و تلفات وی، تعداد آتشبارها و خمپاره‌اندازها و به‌طور کلی سلاح‌های سنگین و نیمه سنگین پشتیبانی کننده (در صورت امکان) و نواخت تیری که در طول عملیات داشته‌اند، (در صورت امکان) ثبت گردد.

۲-۱۰- آماده‌سازی زمین برای بهره‌برداری پس از شروع عملیات، اقدامات مهندسی مربوط به آماده‌ساختن زمین برای عبور نیروها ادامه می‌یابد. این اقدامات شامل پاک‌سازی جاده‌ها و معابر مین‌گذاری شده، بریدن خاکریزهای دفاعی دشمن، احداث جاده‌های تدارکاتی و... می‌شود که کلیه‌ی این اقدامات باید ثبت گردد.

۲-۱۱- استحکامات و آرایش‌ات خط پدافندی دشمن: پس از سقوط مواضع دشمن، نیروی محقق باید در منطقه حضور یافته و شکل استحکامات و آرایش‌ات پدافندی دشمن را مشاهده نموده و بر روی نقشه مشخص نماید و نکات قابل توجه و جدید در شکل سنگرها و مواضع دشمن را ثبت نماید.

۲-۱۲- پاک‌سازی منطقه‌ی آزاد شده: نحوه‌ی پاک‌سازی خط دشمن و به‌طور کلی پاک‌سازی منطقه‌ی آزاد شده تا آخرین حد پیش‌روی، اشکالاتی که در اثر عدم پاک‌سازی به‌طور کامل در بعضی نقاط احتمالاً به وجود آمده و کلیه‌ی مسایلی که پاک‌سازی منطقه در برداشته است، باید ثبت شود.

۲-۱۳- به‌کار بردن نیروی احتیاط از طرف دشمن: در صورتی که دشمن در محلی از نیروی احتیاط استفاده نموده است بر

روی نقشه جای آن را مشخص نموده و مدت زمانی که طول کشیده تا دشمن نیروی احتیاط را از محل استقرار به محل درگیری برساند و اقداماتی که در این فاصله به عمل آورده و تأثیری که به کار بردن نیروی احتیاط در عمل داشته و استعداد نیروی به کار گرفته شده و سایر مسایلی که در حاشیه این امر به وجود آمده، باید ثبت گردد.

۲-۱۴- به کار بردن نیروی احتیاط خودی: در صورتی که نیروهای خودی از نیروی احتیاط استفاده کرده‌اند، محل به کار گرفتن نیروها و محل استقرار نیروی به کار گرفته شده و مدت زمانی که طول کشیده تا به محل درگیری رسیده‌اند و استعداد آن‌ها و ضرورت به کار گرفتن نیروی احتیاط و تأثیرات آن، در عمل و نکات قابل توجه آن باید ثبت شود.

۲-۱۵- نحوه‌ی عقب‌نشینی دشمن: آرایشات دشمن حین عقب‌نشینی و تاکتیک‌هایی که برای مشغولی کردن نیروهای خودی به کار می‌برد و احتمالاً در بعضی قسمت‌ها از طریق هوا نیروها را به عقب می‌برد و یا تحت پوشش نیروهای زرهی عقب‌نشینی می‌کند و سایر روش‌ها و تاکتیک‌هایی که برای عقب‌نشینی به کار می‌برد باید دقیقاً ثبت شود.

۲-۱۶- موارد محاصره‌ی نیروهای خودی: در صورتی که مواردی پیش آمده که نیروهای خودی در حلقه‌ی محاصره‌ی دشمن قرار گرفته‌اند، محل محاصره شدن نیروها، علت محاصره، موقعیت دشمن پیش از محاصره و در زمان محاصره اقداماتی که برای شکستن محاصره به عمل آمده، و یا در صورتی که دشمن نیروها را در محاصره به اسارت گرفته، نیروی خودی چه استعدادی داشته و تأثیری که در عمل داشته است و نکات قابل توجه، باید ثبت گردد. در این مورد بهترین مرجع برای کسب اطلاعات، فرماندهان گردان و گروهان و دسته و نیروهایی که عملاً در محاصره قرار داشته‌اند، می‌باشند

۲-۱۷- موارد محاصره‌ی نیروهای دشمن: موارد بند ۲-۱۶ در مورد محاصره‌ی نیروهای دشمن نیز باید ثبت شود.

۲-۱۸- پشتیبانی هوایی دشمن مناطقی که دشمن: از راه هوا نیروی خود را پشتیبانی می‌کند و میزان پروازها و میزان استفاده از هلی‌کوپتر و هواپیماها و اقدامات به عمل آمده برای مقابله با آن‌ها بر روی نقشه مشخص و ثبت شود.

۲-۱۹- پشتیبانی هوایی خودی: مناطقی که نیروهای خودی عملیات پشتیبانی هوایی انجام داده‌اند و میزان پروازها و استفاده از هلی‌کوپترها و هواپیماها و تأثیراتی که بر کار دشمن داشته‌اند و اقداماتی که دشمن به عمل آورده، ثبت شود.

۲-۲۰- حضور در صحنه‌های درگیری: در قسمت‌هایی که درگیری نیروها شدت پیدا می‌کند و موقعیت‌های حساس و سرنوشت‌ساز به وجود می‌آید. نیروی محقق باید حتی‌الامکان در این صحنه‌ها حضور یابد و مسایل را از نزدیک مشاهده و نکات قابل توجه و علل بروز چنین درگیری‌های شدید را بررسی و ثبت نماید.

۲-۲۱- اشکالات پیش‌بینی نشده در طرح: مسایلی که در عمل نیروها با آن برخورد کرده‌اند که در طرح عملیات پیش‌بینی نشده و یا اشکالاتی که ناشی از عدم شناسایی صحیح می‌باشد و نهایتاً نحوه‌ی مقابله با این مسایل و رفع مشکلات و تأثیری که در عمل داشته است، دقیقاً پس از بررسی و نظرخواهی از مسولان شرکت‌کننده در تک اعم از مسولان گردان، گروهان و دسته ثبت شود.

۲-۲۲- الحاق‌ها: الحاق‌هایی که در طرح پیش‌بینی شده بود و محل‌هایی که باید نیروها به یکدیگر ملحق شوند در عمل بررسی و کیفیت آن‌ها مورد مطالعه قرار گیرد. احتمالاً در قسمت‌هایی که الحاق صورت نگرفته علل و تأثیرات آن بررسی و ثبت شود.

۲-۲۳- تخلیه‌ی مجروحین و شهدا: مسایلی که در مورد تخلیه‌ی مجروحین و شهدا در طرح پیش‌بینی شده بود و امکاناتی که باید به کار گرفته می‌شد در عمل بررسی شود و موقعیت و محل اورژانس‌ها از نظر زیر آتش قرار داشتن و فاصله‌ی آن‌ها از محل درگیری نیروها و محل تخلیه‌ی هوایی مجروحین و اشکالاتی که در زمینه‌ی تخلیه‌ی مجروحین و شهدا وجود دارد، باید ثبت گردد.

۳- کارهایی که بعد از عملیات باید صورت گیرد:

۳-۱ تثبیت مواضع: بعد از به دست آمدن مواضع جدید، کلیه‌ی اقداماتی که به منظور تثبیت مواضع صورت می‌گیرد از قبیل احداث سنگرها و محل‌هایی که به منظور استقرار نیروها در نظر گرفته می‌شود و موقعیت‌های آن‌ها نسبت به دشمن باید ثبت شود.

۲-۳- پاتک دشمن: قسمت‌هایی که دشمن اقدام به پاتک نموده و استعداد نیروی پاتک کننده و تجهیزات آن‌ها، زمان شروع پاتک، آتش پشتیبانی آن‌ها در زمان پاتک، نحوه‌ی مقابله‌ی نیروهای خودی با پاتک دشمن و نتایج عملی پاتک دشمن و تأثیرات آن، ثبت و بر روی نقشه مشخص گردد.

۳-۳- آماده‌سازی زمین به منظور بهره‌برداری: عملیات آماده‌سازی زمین که در حین عملیات جریان داشته است، پس از عملیات نیز برای تحکیم مواضع خودی، ایجاد خاکریزها، سنگرها، کانال‌ها، میادین مین و اقداماتی از این قبیل ادامه خواهد یافت که این اقدامات و مدت زمانی که صرف می‌شود، باید ثبت گردد.

۳-۴- بررسی خط پدافندی دشمن: خط پدافندی که دشمن پس از عملیات انتخاب می‌نماید موقعیت آن و برتری‌های خودی به دشمن و دشمن به خودی در خط پدافندی جدید و نیز اقدامات تأمینی که دشمن در خط جدید به عمل آورده، باید بررسی و ثبت شود.

۳-۵- تعویض نیرو: پس از تثبیت مواضع و خاتمه‌ی عملیات، نیروهای مستقر در خط که در عملیات و چند روز پس از آن دچار خستگی روحی و جسمی شده‌اند، تعویض می‌گردند. استعداد نیروهای مستقر در خط که در عملیات نیز شرکت داشته‌اند و استعداد نیرویی که جایگزین آن‌ها می‌شوند، زمان تعویض نیرو، موقعیت دشمن در زمان تعویض نیرو و شرایط و وضعیت عمومی عملیات در زمان تعویض نیروها از مسایلی هستند که باید ثبت شود.

۳-۶- شرکت در جلسات بررسی عملیات: نیروی محقق باید در جلساتی که پس از عملیات با حضور فرماندهان گردان‌ها و تیپ‌ها و لشکرها تشکیل می‌شود و به بررسی نقاط ضعف و قوت و مشکلاتی که به وجود آمده و در صورت عدم موفقیت در بعضی قسمت‌ها، بررسی علل عدم موفقیت و ... می‌پردازند، شرکت نموده و کلیه‌ی مسایل مطرح شده در این جلسات را ثبت و ضبط نماید.

۳-۷- طرح سؤالات در زمینه‌های مختلف: تمام نکاتی که تا این جا به آن اشاره کردیم که نیروی محقق باید ثبت و یادداشت کند ممکن است در طول مراحل عملیات و شرکت در جلسات به دست نیاید از این جهت نیروی محقق باید پس از عملیات نکاتی که مجهول مانده و اطلاع درست و دقیقی از آن در دست نیست، به صورت سؤالات مشخص و منظم تنظیم کرده و در یک فرصت مناسب که فرماندهی رده مربوطه فراغت داشته

باشد، سؤالات را مطرح نموده و پاسخ‌های وی را ثبت و ضبط نماید. هم‌چنین نکاتی که فرماندهان رده‌های پایین‌تر از گردان، گروهان و دسته می‌توانند پاسخ‌گو باشند در فرصت‌های مناسب با آن‌ها تماس گرفته و سؤالات مورد نظر را مطرح نماید.

۳-۸- بررسی کلی عملیات: بعد از به دست آوردن اطلاعات لازم در زمینه‌های مذکور، نیروی محقق باید مطالب به دست آمده را مورد مطالعه قرار داده و به بررسی نقاط ضعف و قوت و علل موفقیت‌ها و یا عدم موفقیت بپردازد. مطالبی که در جلسات طرح عملیات به دست آمده با آن چه که در عمل اجرا شده مطابقت شده و نقاط ضعف و مشکلات به وجود آمده در عمل که در طرح پیش‌بینی نشده بود، ریشه‌یابی شود.

۳-۹- انتقادات و پیشنهادات: پس از بررسی عملیات و به دست آوردن نقاط ضعف و علل و ریشه‌های آن‌ها در صورتی که نیروهای محقق، انتقاد یا پیشنهادی، داشته باشند، باید نظر خود را کتباً با استناد به مسایل به وجود آمده در عملیات به فرماندهی رده‌ی مربوطه ارائه دهند تا در رفع مشکلات و بهبود امور، اقدامات لازم صورت گیرد.

۳-۱۰- نتیجه‌گیری: پس از مطالعه‌ی اوضاع کلی عملیات و بررسی نقاط ضعف و قوت باید در مورد وضعیت عملیات، درصد موفقیت، کیفیت کار عموم نیروها، کیفیت فرماندهی، تأثیرات عملیات بر دشمن و ... یک نتیجه‌گیری کلی به عمل آورده و مطالب به دست آمده را همراه با نظرات و بررسی‌ها و نتیجه‌گیری کلی به مرکزیت تحقیقات قرارگاه مرکزی ارسال کنند تا پس از مطالعات لازم بر روی آن‌ها و جمع‌آوری مطالب کلیه لشکرها و تیپ‌ها، نتیجه‌ی آن‌ها به صورت قابل استفاده در رده‌های مختلف تنظیم و در اختیار آن‌ها قرار گیرد تا از بروز مشکلات به طور مکرر جلوگیری به عمل آید؛ ضمن این‌که کیفیت کار بالا رفته و در پیشرفت امور بهبود حاصل گردد.

کلیه‌ی مطالبی که تاکنون بدان اشاره شد حتی الامکان باید بر روی نقشه و کالک عملیاتی مشخص گردد. یعنی نیروی محقق باید همواره نقشه‌ی منطقه‌ای را که در آن مشغول کار است، همراه داشته باشد و مسایلی که در هر قسمت مشاهده می‌کند بر روی آن مشخص نماید. هم‌چنین گرفتن نوار و فیلم و عکس و اسلاید از جلسات و مصاحبه‌ها و مواضع دشمن و مطالبی که می‌تواند مفید واقع شود از ضروریات امر است.

سنگ سوم :

چارچوب کلی گزارش یگان ها ، لشکر و تیپ

مقدمه :

این که بیان عملکرد جزء به جزء نیروهای رزمنده (بسیجی) در گزارش (خصوصاً شرح عملیات) جلوه‌ی خاص خود را دارد. د- همان گونه که مطلع هستید این گزارشات تنها منبع موثقی است که واقعیت‌ها و حقایق جنگ را آن طور که بوده، بیان می‌کند و از آن‌ها به عنوان کتب مرجع در زمینه‌ها و موضوعات مختلف استفاده می‌شود. لذا باید به مطالب هر چه جزئی‌تر و مستند به صورت تفصیلی و تشریحی پرداخته شود. تأکید می‌شود که تنها به نقل مطالب اکتفا نشود، بلکه در همه‌ی زمینه‌ها و موضوعات باید به صورت مشخص بحث نموده و مسایل را تشریح کنید.

ه - گزارش به نحوی نوشته شود که خواننده احساس کند از بالا، صحنه‌ی نبرد را نظاره می‌کند. از کم و کیف مسایل و مباحث در جلسات گرفته تا تلاش و فعالیت واحدها، و از چگونگی هدایت عملیات گرفته تا لحظه لحظه‌ی درگیری‌ها، شجاعت‌ها، آتش خودی و دشمن، پیشروی‌ها و عقب‌نشینی‌ها و ... ده‌ها مورد دیگر.

و در طول گزارش راوی باید به گونه‌ای قلم‌پردازی کند که در همه‌ی زمینه‌ها حکایت از حضور راوی در همان موقعیت داشته باشد. یعنی هنگامی که درباره‌ی کلیات بحث می‌کند، نشان می‌دهد که راوی از موضع بالاتر به قضایا نگاه می‌کند و همه چیز را زیر نظر داشته یا هنگامی که پیرامون وقایع و حوادث صحبت می‌کند مطلب حاکی از این باشد که راوی خود در صحنه حاضر بوده و گویی در این حادثه شرکت داشته

به منظور حفظ امانت و ثبت مسایل مربوط به یک عملیات و ارایه‌ی هر چه بهتر آن و خصوصاً روند مشخصی که معمولاً عملیات‌ها در چند سال گذشته جنگ داشته‌اند، ضرورت ایجاد می‌کند تا ما نیز متناسب با آن برای گزارش نویسی یک چارچوب مشخص و منطقی با تمام مسایل ریز و درشت و اصلی و فرعی آن تهیه نماییم تا راوی و نویسندگان گزارش‌ها متناسب با عملیاتی که در دست دارند برای گزارش نویسی خود، استفاده‌ی لازم را بنمایند. لذا در ابتدا تذکر چند نکته لازم است:

الف- راوی و نویسنده‌ی گزارش با این تصور که خواننده‌ی گزارش شخصی کاملاً ناتوجیه است و باید با این مطالب، وی را از هر آن چه در یگان در خصوص عملیات گذشته است، آگاه سازد، به گزارش می‌پردازد.

ب- گزارش باید برای هر چه کامل‌تر و گویاتر بودن، مملو از نقل قول و مشاهدات و مسموعات راوی باشد. ضمن این که راوی با قلمی شیوا و حماسی به گونه‌ای به مسایل بپردازد تا خواننده بر اثر تکراری بودن مطالب و همین‌طور روان و متناسب نبودن نقل قول‌ها خسته نشود. برای این منظور نگارنده باید از نقل قول‌ها جمع‌بندی و تحلیل داشته باشد تا مبتنی بر آن جمع‌بندی و تحلیل، نقل قول‌ها را گزینش کند.

ج- نقش فرماندهی یگان به عنوان محور تشکیلات و سایر عناصر کادر در طول گزارش مشخص و ملموس باشد. ضمن

است.

ز - هدف از تهیه‌ی این جزوه‌ارایه‌ی یک قالب مشخص جهت ریختن اطلاعات راویان جنگ در آن نیست. لذا برادران دقت نمایند که تیتروهای داده شده در هر بخش، تنها برای جلوگیری از قاطی شدن بحث‌ها و اطلاعات در یکدیگر و یا حداکثر سرنخ مباحث و بخش‌های گزارش است و الا برادران باید ضمن رعایت سیر منطقی گزارش، از موضوعات و مسایل مختلف و متناوب در یگان استفاده و بهره‌ی لازم را ببرند.

ح - اگر در متن این جزوه به مواردی برخورد کردید (مانند تشریح‌نماید، تفصیلی، شرح دهید و...) که به دفعات متعدد تکرار شده است، این موضوع نه از اشتباه و خطا، بلکه تأکید بر آن مطلب است و هدف، انتقال منظور و ذهنیت ما به شماست. ط - از آنجا که راوی دائماً از کانال فرمانده یگان به مسایل و مطالب توجه می‌شود، لذا نگرستن به موضوعات مطروحه از دیدگاه نقادی به راوی کمک می‌کند تا دید وی متأثر از دید فرماندهی نشود (دید حقایق و واقعیت‌ها).

ی - راوی در هر زمینه که دچار کمبود اطلاعات یا ابهام و شک و تردید گردید، باید حتی المقدور با مراجعه به راویان قرارگاه و یا یگان‌های هم‌جوار مشکل خود را حل نماید.

ک - در طول گزارش راوی باید بدون موضع‌گیری به توصیف و تشریح مطالب بپردازد و مواردی که لازم است نظر راوی گفته شود، باید مشخص و کاملاً متقن باشد.

ل - شما راوی و نویسنده می‌بایست محترم، گزارش عملیاتی را می‌نویسید که هزاران نفر با هزاران وسیله در هزاران لحظه، هزاران کار را با هزاران خون دل خوردن انجام داده‌اند تا یک عملیات آماده می‌شود، لذا در انتقال هر چه بهتر و کامل‌تر مطالب دقت نمایید.

م - ترتیب مطالب:

۱ - تشریح وضعیت یگان.

۲ - توجیه فرماندهی و ابلاغ مأموریت.

۳ - تشریح منطقه‌ی عملیات.

۴ - اقدامات یگان جهت کسب آمادگی.

۵ - شناسایی و اطلاعات از دشمن.

۶ - طرح مانور.

۷ - جمع‌بندی و میزان آمادگی یگان قبل از عملیات.

۸ - آخرین وضعیت قبل از عملیات.

۹ - شرح عملیات.

۱۰ - جمع‌بندی و ارزیابی.

۱۱ - تشکیلات و فرماندهی یگان.

البته واضح است که قبل از موارد فوق باید ابتدا فهرست مطالب مندرج در گزارش آورده شود. سپس مقدمه‌ای کوتاه که موارد زیر در آن پرداخته می‌گردد.

شرایط و نحوه‌ی تحقیقات انجام شده و کم و کیف آن به صورت خلاصه.

شرایط و نحوه‌ی تدوین گزارش به طور اختصار.

چکیده‌ای از مطالب به منظور آماده کردن ذهن خواننده.

تشریح وضعیت یگان

هدف از نگارش این بخش این است تا خواننده قبل از مطالعه‌ی اقدامات و عملکرد یگان، از اوضاع عمومی آن از قبیل سابقه‌ی عملیاتی و نقش یگان در عملیات‌ها و همین‌طور روحیات و بافت عناصر و مسئولین آن آشنا بشود.

در تشریح اوضاع یگان و به عبارت دیگر در بازگو کردن شناسنامه‌ی یگان از جمله مسایل و مطالب بارزی که مطرح است به قرار زیر می‌باشد:

سابقه‌ی عملیاتی یگان (در صورت امکان).

در فاصله‌ی عملیات گذشته تاکنون چه مدت گذشته و چه می‌کرده است.

وضعیت کادر و نیروی آن از نظر کمی و کیفی چگونه است.

خطوط پدافندی و مأموریت‌های فرعی یگان.

آخرین وضعیت لشکر اعم از بنیه نظامی، اعزام نیرو، واحدها، گستردگی سازمان رزم، کمک‌های مردمی و برای این عملیات.

جمع‌بندی از میزان آمادگی یگان برای قبول مأموریت جدید.

توجیه فرماندهی و ابلاغ مأموریت

اولین موضوعی که در جهت روند عملیات یگان مطرح می‌شود توجیه فرماندهی و ابلاغ مأموریت توسط رده‌ی بالاتر است که معمولاً به صورت کتبی یا شفاهی یا طی جلسات متعدد یا همه اینها با هم به فرماندهی یگان ابلاغ می‌گردد. این موضوع به خودی خود هم در جنگ و هم در گزارشات ما یک بحث مستقل و مهمی است که باید عمیقاً به آن پرداخت.

در این بخش مواردی از نوع زیر را مشخصاً تشریح نمایید:
نوع مأموریت.

زمان ابلاغ.

محدوده‌ی آن.

تغییرات مربوطه.

چگونگی انجام آن.

نحوه‌ی توجیه کادرها توسط فرماندهی یگان نسبت به مأموریت.

در ضمن توضیح مسایل فوق، به مواردی از قبیل:

انعکاس آن در لشکر.

نظرات عناصر کادر.

تناسب مأموریت با توان لشکر.

زمنه‌ها و مخالفت‌ها و موافقت‌هایی که حول و حوش مأموریت لشکر وجود دارد.

دلایل و عوامل خاص انتخاب یگان برای محور یا ناحیه‌ی مربوطه.

حتماً باید به صورت مستند پرداخته شود.

تشریح موقعیت جغرافیایی منطقه‌ی عملیات

در گزارش عملیات باید خواننده را با موقعیتی که می‌خواهید روی آن بحث کنید. به طور کامل آشنا کنید لذا در زمینه‌ی بحث وضعیت زمین باید حداقل عقبه‌ی خودی و زمین دشمن به تفکیک عوارض طبیعی و مصنوعی تشریح گردد. اما این که این بحث در روند انجام عملیات یگان چه جایگاهی دارد و حدود پرداختن به آن در گزارش چقدر است؟ در جواب این سؤال یادآور می‌شویم که معمولاً پس از بلاغ مأموریت، فرماندهی یگان با بعضی از عناصر اصلی خود همراه با نقشه به منطقه‌ی مربوطه رفته و به کلیات آن اعم از نوع زمین، چپ و راست آن، موقعیت استراتژیکی زمین خودی و دشمن، دید و تسلط زمین ما و دشمن به یکدیگر، وضعیت عمومی منطقه ما و دشمن و موارد دیگری آشنا شده، سپس اقدامات دیگر از جمله آمادگی، شناسایی، طراحی مانور و ... را شروع می‌کنند که این امر در طول جنگ مرسوم بوده است.

در رابطه با گزارش نیز هدف این است که قبل از مطالعه‌ی اقدامات یگان، نمایی کلی از منطقه به خواننده ارایه شود تا خواننده با ذهنیتی باز به مطالعه‌ی گزارش بپردازد. ضمن این که

باید یک کالک خام از تمامی منطقه‌ی مربوط به یگان و اطراف آن به این بحث ضمیمه شود.

تذکر این نکته ضروری است که نویسنده‌ی گزارش نباید اطلاعاتی را که در شناسایی‌ها از زمین دشمن به دست می‌آید در این بحث بیاورد. بلکه همان اطلاعات کلی را که یگان در ابتدای امر داشته مطرح بشود و یا به نوعی در حد توجیه نقشه در این جا بحث کنید و باید متوجه باشیم تا مطالب مربوط به این بخش با بخش شناسایی قاطعی نشود.

تشریح عوارض منطقه به صورت کامل و با رعایت سیر مباحث از کلی به جزئی صورت بگیرد که می‌توان کل مطالب را در دو بخش عقبه‌ی خودی و زمین دشمن و یا این که به صورت کلی با تقسیم‌بندی زیر توضیح داد:

الف مشخصات و عوارض طبیعی از جمله: نوع زمین، ارتفاعات، رودخانه، نهر، جنگل، و ...

ب مشخصات و عوارض ایجاد شده (مصنوعی) از جمله: جاده‌ی آسفالت و شنی، کانال، خاکریز، تأسیسات صنعتی و نظامی، مناطق مسکونی و ...

عوامل جوی مؤثر بر زمین و تأثیر آن بر عملیات مانند بارندگی، برف، آفتاب، مه و نور (مهتاب) در این بخش گفته شود. تأثیر زمین بر تاکتیک‌های عملیات موضوع مهمی است که لازم است در این بخش به آن پرداخته شود. وضعیت اجتماعی و بافت اهالی منطقه را توضیح دهید (در صورت وجود مردم).

اقدامات یگان جهت کسب آمادگی

این بحث که سومین موضوع در روند انجام عملیات یگان و چهارمین بخش از مجموعه‌ی گزارش عملیات است، دارای مباحث گسترده و متنوعی می‌باشد که معمولاً پس از ابلاغ مأموریت به یگان، فرماندهی و عناصر کادر آن به دنبال تحقق بخشیدن مأموریت محوله، انجام می‌دهند. در این وضعیت معمولاً فرماندهی با سه بازوی اصلی یگان یعنی ستاد، اطلاعات و عملیات، سه اقدام اساسی را هم‌زمان شروع می‌کند که ما به دلیل اهمیت و گستردگی مطالب اقدامات هر یک از واحدهای فوق‌الذکر را در سه بخش مجزا طرح خواهیم کرد.

به عنوان مثال کلیه‌ی مطالبی را که مربوط به واحدهای غیر رزمی می‌شود خصوصاً مهندسی و آماده‌سازی منطقه و آموزش

نیروهای پیاده مربوط به اقدامات ستاد می‌باشد که ما تحت عنوان اقدامات یگان برای کسب آمادگی بحث می‌کنیم و در همین راستا اطلاعات موظف می‌شود کلیه‌ی اطلاعات جزئی و کلی از زمین و دشمن را جمع‌آوری کند و عملیات نیز متناسب با اطلاعات به دست آمده به طراحی مانور عملیات می‌پردازد.

به طوری کلی می‌توان گفت در این بخش محور مباحث ما واحدها هستند. البته باید متذکر بشویم که در این جا لازم است راوی تنها به نقل اقدامات اکتفا نکند، بلکه برای هر چه بهتر توجیه شدن خواننده با قرار دادن خود در همه‌ی صحنه‌ها به تشریح و بیان اقدامات (عین واقعه) نیروها و حوادث اتفاقیه بپردازد.

مواردی که باید به آن پرداخته شود عبارت است از:

چگونگی و زمان تحویل خط (کیفیت و کمیت آن از جهت نیرو و امکانات نیز گفته شود).

چگونگی انتقال و استقرار واحدها در عقبه‌ها و مسایل جابجایی از جمله: بهداری، توپخانه، تدارکات، ادوات، مهندسی، پدافند هوایی، ش.م.ر، آموزش و ...
آماده ساختن زمین منطقه برای عملیات (مهندسی).

نحوه‌ی آماده‌سازی نیرو شامل: سازماندهی، آموزش، مانور، توجیه، و ...

بحث مهم دیگری که مربوط به این بخش است و باید با دقت بیشتری به آن پرداخت، مسأله‌ی حفاظت می‌باشد. حفاظت و استتار، طرح‌های مربوطه، اقدامات انجام شده و نحوه‌ی برخورد یگان و فرماندهی با آن (چه منفی و چه مثبت) به طور مشخص تشریح می‌گردد. و در آخر جمع‌بندی از میزان رعایت حفاظت و غافل‌گیری در عملیات آورده شود.
لازم به ذکر است که:

۱- زمان‌بندی‌های قرارگاه و یگان در رابطه با هر یک از موارد بالا باید در نظر گرفته شود.

۲- در صورت تغییر خط حد، اقدامات در هر منطقه و تأثیر آن بر یگان و عملیات گفته شود.

شناسایی و اطلاعات از دشمن

این بحث و بحث طرح مانور که از جمله اقدامات اساسی لشکر محسوب می‌شود و در بخش قبل قرار دارد. به لحاظ اهمیت و

گسترده‌گی آن به صورت مستقل بیان می‌گردد و به طور مشخص سه مقطع دارد:

۱- بیان وضعیت دشمن در ابتدای ابلاغ مأموریت و حضور یگان.

۲- تشریح شناسایی‌های انجام شده از زمین و دشمن.

۳- تشریح آخرین وضعیت دشمن با در نظر گرفتن میزان هوشیاری و عکس‌العمل‌ها.

البته منظور از این‌که ما این بخش را به سه قسمت تقسیم کردیم این نیست که نویسنده‌ی گزارش به این ترتیب عمل کند، بلکه می‌خواهیم به اطلاعات پراکنده و ذهنیت راوی شکل و انسجام منطقی داده باشیم تا وی یک روند و سیر منطقی را در گزارش خود رعایت کند. یعنی در مقطع اول باید وضعیت دشمن در بدو ورود یگان به منطقه از نظر هوشیاری، استعداد، استحکامات و ... تشریح گردد. این بحث عمدتاً به عنوان مقدمه‌ی این بخش محسوب می‌شود و بهتر است با آن به صورت تحلیلی برخورد کرد تا آماری. در مقطع دوم اقدامات لشکر در زمینه شناسایی به طور جزئی و کامل تشریح می‌شود. موضوعاتی که در این بحث باید به آن پرداخته شود عبارتند از: سازمان، امکانات و ابزاری که در شناسایی‌ها به‌کار گرفته شده است.

نحوه‌ی انجام شناسایی‌ها (و بیان موارد مهم آن).

اقدامات انجام شده و نتایج آن (دیدهبانی، عکس هوایی، شنود، اسیر و گشت و شناسایی).

محورهای شناسایی و معابر تعیین شدن برای عملیات (با ارایه کالک).

کیفیت و کمیت شناسایی.

جمع‌بندی نتایج شناسایی (درجه‌ی کفایت برای عملیات).

نحوه‌ی شناسایی از عمق دشمن (گشتی، عکس هوایی، نقشه ...).

تشریح آخرین وضعیت زمین دشمن (خطوط پدافندی و رده‌های مختلف موانع و استحکامات دشمن) در منطقه‌ی محوله.

گزارش جلسه توجیهی باراویان

برای گردآوری و نگارش*

نکاتی را که به نظرم رسیده بیان می‌کنم، شاید بعضی از آن‌ها کلیت داشته باشد. من بعد از عملیات والفجر ۸ که می‌آمدم، این موضوع در ذهنم بود، حتی یک بار هم به یکی از دوستان گفتم که ان شاء الله یک جلسه‌ی کلی با بعضی برادرها بگذاریم و فلسفه‌ی این ضبط کردن را توضیح بدهیم که حالا واقعا چرا ما از ضبط صوت استفاده می‌کنیم؟ آیا هرکسی تحقیقات می‌کند در هر زمینه‌ای، بدین شکل است یا به این صورت نیست؟ البته تحقیقات اجتماعی فرق می‌کند و از پرسشنامه، به شکل‌های مختلفی استفاده می‌کنند. عوامل متعددی موجب شده که ما از ضبط صوت به عنوان یک ابزار مشخص کارمان استفاده کنیم. یکی از عوامل عمده‌اش این است که ما بخاطر اهمیت کارمان برد وسیعی که هم برای امروز و هم برای آینده دارد، از این شیوه استفاده کنیم هر کسی امکان دارد بگوید این چیست که شما گفتید؟ عملاً باید بعضی از مطالبی که ما می‌گوییم، متکی باشد به صحبت کسانی که این سخنان را بیان کرده‌اند. یعنی امروز اگر فلانی گفت ارتش از یک منطقه عقب آمده، اگر شما همین حرف را بدون این که "چه کسی" این حرف را زده، در گزارش بنویسید، این را نمی‌شود جواب داد. سؤال می‌شود که این مطالب را چه کسی نوشته؟ می‌گویند فلان

برادرهایی که می‌خواهند به منطقه بروند تا برگردند و کارشان را تحویل بدهند، با یک سری مسایلی مواجه هستند که من آن‌ها را به سه محور تقسیم کرده‌ام اول: نحوه‌ی برخوردها است؛ کسانی که کنار فرمانده و یا در قرارگاه می‌روند نحوه‌ی برخورد آن‌ها بیش‌تر به خلیقات فرد، به زیرکی او به این که فرماندهی خود را بشناسد، ارتباط دارد؛ و این که چگونه باید با آن مسایل برخورد کرد؟ کجا باید رفت؟ کجا نرفت و چگونه رفتار کرد؟ در واقع قسمتی از قضایا، نحوه‌ی برخوردها و نزدیکی جستن به فرمانده برای انجام کار و گرفتن مطالب است؛ این یک محور عمده‌ای در کار ماست.

محور دوم: روش‌های جمع‌آوری است؛ که آن اطلاعاتی که برادرها از ابتدا تا انتها می‌خواهند در منطقه جمع‌آوری کنند در چه ابعاد و به چه شکلی باید باشد؟ چگونه باید جمع‌آوری شوند؟

محور سوم: تولید و بازدهی است؛ حالا برادرها آن مطالبی را که جمع‌آوری کردند باید به چه صورت منظم کرده و انتقال بدهند؟ من فکر می‌کنم این سه محور تقریباً می‌تواند یک چارچوب کلی باشد تا مسایلی را که به طور طبیعی برادرها در آن جا با آن مواجه می‌شوند در بر گیرد. در این چارچوب آن

* متن حاضر بخشی از نحوه توجیه راولیان قبل از اعزام به منطقه عملیاتی، توسط یکی از راولیان می‌باشد.

راوی ما. می‌گویند خب چرا دقیق نوشته است؟ ولی وقتی دو تا حرف آن از کسی که ناقل این مطالب بوده به صورت مستند بیان شود، این گزارش را محکم می‌کند، هم برای امروز هم برای آینده. یعنی یکی از دلایلی که ما داریم ضبط می‌کنیم این است که عین عبارت‌ها را داشته باشیم.

نکته‌ی دوم این است که ضبط، همه‌ی قضایا نیست، ضبط کمک کار است یعنی ما نهایتاً می‌خواهیم یک سری اطلاعات را جمع‌آوری کنیم، برای این‌که بتوانیم اطلاعات بیش‌تری را نزدیک‌تر به عین عبارت جمع کنیم، مجبوریم از ضبط استفاده کنیم. این‌طور نیست که مثلاً حالا اگر جایی حرفی زدند، ضبط ما روشن نبود آن مطلب را ننویسیم و از کنارش رد شویم. مثلاً یک مورد بوده، برادری می‌گوید تو ماشین داشتیم می‌رفتیم، فلانی داشت صحبت می‌کرد، من دیدم اگه ضبط صوت آرا روشن کنم، نمی‌شود یا ضبط دم دستم نبود و نشد. بعداً هم راوی از کنارش گذشته، در صورتی که این‌طوری نیست؛ کل این تاریخ‌هایی که تاکنون آ نوشته اند مگر برای نگارش و تحقیق آن بوده؟ نه! چیز دیگری است. آن وقت نکته‌ی قضیه این است که ما واقعاً اگر در این دوره یعنی در دوره‌ی معاصر که ما هستیم و آن کسانی که مقابل ما هستند یعنی حرفی را که می‌زنیم چه با کسانی که برخورد می‌کنیم، چه تأیید کنند چه نفی کنند، اگر در این دوره، آن مطالبی که ما می‌نویسیم به‌نحوی جا بیفتد، در دوره‌های بعدی کسی به این مطالب ایراد نمی‌گیرد. پس نکته این است که ضبط صوت کمک کار ماست. یعنی طبیعتاً ما وقتی می‌خواهیم بنویسیم، یا شما در یک جلسه می‌خواهید اطلاعاتی را بنویسید اگر سرعت عمل هم داشته باشید باز عین عبارت و نزدیک‌تر به آن عبارت و همه‌ی مطالب را نمی‌توانید بنویسید. به‌طور طبیعی از ضبط صوت استفاده می‌کنیم تا اطلاعات کامل‌تری را جمع‌آوری کنیم. پس اگر یک جایی هم ضبط نبود یا خاموش بود یا به علت دیگر، آن مطالبی که گفته شد را برادرها نباید از آن چشم‌پوشی کنند، بلکه باید این مطلب را بنویسند.

مطلب سوم ضرورت نوشتن است. نوشتن به این مفهوم که ما در دفاتر مخصوص راویان بنویسیم، در این روندی که بخش جنگ داشته است، هر چه که ما جلوتر می‌رویم اهمیت نوشتن بر ضبط کردن، افزایش یافته است. در ابتدا ما فقط ضبط می‌کردیم، حالا دفترچه‌ی بعضی از برادرها را که در عملیات فتح‌المبین بودند را اگر برادرها رجوع کنند تا به صورت ملموس با روند کار بخش جنگ به‌طور آموزشی آشنا بشوند مثلاً راوی می‌نوشت: حسین فلانی گفته است، حسین خرازی در مورد مانور توضیح داد و به ضبط اتکاء می‌کرد و دیگر نمی‌نوشت: ایشان چه گفته است. این بدرد نمی‌خورد! باید توضیحات را بنویسد، یعنی اسم را و بعد توضیحات مانور را بنویسد. بعضی از برادرها می‌نویسند برادر حسین توضیح داد. برادر را اگر از آن بزنند، توضیح آخرش را هم بزنند و بنویسید حسین خرازی، سریع عین عبارتی را که ایشان می‌گویند، بنویسند. نگذارید مطلب از دست برود. اگر مطلب را ننویسید، بعداً باید بیایید هنگام نوشتن گزارش، نوار را پیاده کنید و این، سرعت کار را می‌گیرد و خیلی مشکل ایجاد می‌کند. پس برادرها در جلسه که هستند این ضرورت نوشتن را، در نظر داشته باشند حالا آن‌هایی که ضبط می‌شوند و پای جلسه هستند را به این صورت و آن‌هایی هم که ضبطی در کار نیست و طرف دارد می‌گوید، تاریخ، مکان و برادر فلانی با برادر فلان صحبت می‌کرد، مطالبی که گفته شد، مجموع مطالبش این‌ها بود آن مطالب را بنویسید، یعنی از آن چشم‌پوشی نکنید.

نکته‌ی چهارم سرعت عمل در نگارش است، هر قدر که از عمر کار تاریخ جنگ و نوشتن گزارش عملیات می‌گذرد، ضرورت این‌که، تولید و بازدهی ما سرعت عمل بگیرد، بیش‌تر می‌شود. دلیلش هم این است که اولاً مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، هویتش به تولیداتش است و ارزش این تولیدات به سرعت عمل است، یعنی زمان، نقش تعیین‌کننده‌ای در ارزش گزارش ما دارد. اگر شما گزارش والفجر ۸

را سه ماه قبل می دادید اعتبار بیش تری برایش ایجاد می کرد تا امروز؛ شما امروز یک مرحله از جنگ عقب هستید. والفجر ۸ در چارچوب یک استراتژی و یک تاکتیک‌هایی در یک منطقه‌ای انجام شده و پایان یافته است. بعد از والفجر ۸، یک حرکت جدیدی آغاز شده و آمریکا ظاهر استراتژی جدیدی را انتخاب کرده، عراق در یک موضع جدیدی تعرض کرده، یک وضعیتی ایجاد شده، یعنی شرایط جدیدی است؛ ولی چون ما سرعت عمل نداریم هنوز در مرحله‌ی قبلی داریم کار می‌کنیم و این طول دادن و کش دادن گزارش، گذشته از این نکاتی که من خدمتان گفتم، عملاً خسته کننده هم می‌شود. یعنی یک کار تحقیقی مداوم آن هم در یک محیط بسته مثل محیط ما سه چهار ماه کار کردن، از نظر روحی آدم را خسته می‌کند و این طور نیست که آدم کشش پیدا کند، مسایلی را که عملاً روح کار و نکات ظریفی است، در نظر بگیرید اگر ما گزارش را در زمان کم‌تری بنویسیم، بیش تر می‌توانیم به این نکات و مسایلی بپردازیم. این هم نکته ای در مورد سرعت عمل و نگارش گزارش.

مسأله‌ی پنجم نکته برداری است: نکته برداری، غالباً به بینش برادرها بستگی دارد، این امکان وجود دارد که دو نفر از برادرها در یک جلسه بروند، از شروع جلسه و نحوه‌ی آمدن و بلند شدن افراد و این گونه مسایل، یک چیزهایی به دست بیاورند که بغل دستی آنها نتوانسته متوجه شود، این به بینش و شم برادرها در مشاهداتشان بستگی دارد. این نکته از این جهت اهمیت دارد که برادرها در یک محیط جدیدی که هر چیز آن محیط، برای امروز و برای آیندگان اهمیت دارد، حضور دارند لذا نمی‌شود از آن نکته‌ها عبور کرد. بعضی از برادرها شاید بگویند خب من مثلاً در فلان جلسه نوشتم: فلانی، فلان حرف را به فلانی زد ولی بعداً نتوانستم در گزارشم بنویسم چه ارزشی دارد؟ نه اولاً گزارش ما قسمتی از تولیدات ماست. به خاطر ضرورت‌ها و سرعت عملی که ما باید داشته باشیم، ولی این دفترچه‌های جدید که مهر و آرم سپاه خورده، این مطالبی

که این جامی نویسد حالا گفتم ما به دلیل ضرورت‌های زمان، به یک شکل خاصی داریم از آن‌ها استفاده می‌کنیم ولی چه بسا آیندگان می‌آیند و از مسایل و چیزهایی که ما امروز از آن‌ها در نوشتن گزارش چشم پوشی کردیم، به نحو بهتری استفاده خواهند کرد. من یک نمونه الان بخاطر آوردم، من یک جا مطلبی را می‌خواندم: یکی از این نویسنده‌های بزرگ بود بعد از فوتش یک نفر آمد نامه‌هایش را تنظیم کرد و چاپ کرد مابقی‌اش را ریخت مکانی زیر شیروانی، بعدها تمام آن چیزهایی که ارزش داشت آن نامه‌هایی بود که او گذاشته بود زیر شیروانی و این چیزهایی که چاپ کرده بود ارزشی نداشت. لذا بعداً آمدند آن نامه‌های زیر شیروانی را از لابه‌لای آشغال‌ها در آوردند، تنظیم کردند و یک چیز عظیمی شد. ما بینش مان و گزینش‌هایی را که می‌کنیم بنا به دلایلی امکان دارد دچار محدودیت باشد و در نگارشی که امروز داریم استفاده نکنیم؛ پس نباید این موجب شود که ما از ثبت و ضبط آن‌ها چشم‌پوشی کنیم. لذا هر چه را که برادرها مشاهده یا استماع می‌کنند با تعهد به این‌که برای آینده هم می‌تواند مفید و قابل استفاده باشد، ضبط و ثبت کنند.

این مجموعه‌ی نکاتی که من خدمتان گفتم، مربوط به تولید، به معنای نگارش گزارش می‌شود. برای مراحل تولید و بازدهی و آن‌چه که می‌خواهیم در نهایت ارایه بدهیم، به نظر می‌رسد چند مرحله وجود دارد:

مرحله‌ی اول جمع‌آوری اطلاعات است و هم اکنون برادرها برای تهیه‌ی آن در حال اعزام به منطقه هستند که با استفاده از ضبط و مشاهدات و جمع‌آوری اسناد این کار را انجام می‌دهند. یک سری نکاتی هم وجود دارد وقتی که ما این اطلاعات را جمع کردیم و این‌جا آوردیم، برای این‌که ارایه بدهیم، چه کار باید بکنیم؟ اما پس از مرحله‌ی اول، ابتدائاً باید یک چارچوب کلی در ذهنمان باشد که می‌خواهیم چگونه اطلاعات را ارایه بدهیم؟ اگر چارچوب در ذهنمان نداشته باشیم، عملاً دو تا آسیب به ما می‌خورد: یکی آشفته‌گی در گزارش و دیگر این‌که

از همه‌ی اطلاعات به دست آمده نمی‌توانیم خوب استفاده کنیم. بنابراین، اگر طرح و چارچوب کلی نداشته باشیم این دو لطمه را به ما می‌زند. پس برادرهایی که در منطقه هستند آن‌جا اگر نکته‌ای، طرحی، تحلیلی، نحوه‌ی ارایه‌ای به ذهنشان رسید، این‌ها را در گوشه‌ی دفترچه‌ی خود بنویسند. بعد که آمدید تهران ابتدائاً یک طرح آماده کنید که به چه شکل می‌خواهید آن گزارشی که آماده کرده اید را ارایه کنید. در این چارچوب، تشریح زمین، تشریح منطقه، طرح محورهای هجوم، نکته‌ها، حاشیه‌ها این‌ها را تنظیم کنید؛ بعد مبتنی بر این اطلاعات گردآوری شده از درون نوار، دفترچه، مشاهدات، استخراج و فیش برداری کنید. بنابراین، وقتی شما می‌خواهید اطلاعاتتان را استخراج و گزارش بنویسید اگر یک طرح در ذهنتان نباشد آن موضوع اصلی با موضوع فرعی تناقض پیدا می‌کند و آشفتگی ایجاد خواهد کرد. پس برادرها طرحی را به صورت اولیه تنظیم کنند، البته ما یک روندی را معین کرده‌ایم و یک سری اصول کلی مثل: طرح مانور، آماده‌سازی قبل از عملیات، آرایش دشمن، نحوه‌ی تهاجم، مراحل عملیات و غیره باید مورد توجه قرار گیرد. با یک کم‌وکاستی این طرح‌ها، زیاد با هم فرق اساسی ندارند، البته نباید قالبی بشود، ولی می‌شود آن‌ها را تنظیم کرد. پس طرح را که تنظیم کردید، اطلاعات را تنظیم می‌کنید و گزارش اولیه نگارش می‌شود.

یک نکته را این‌جا بگویم، تجربه‌ی فردی بنده بوده، من در عملیات بدر حدود ۲۰ یا ۲۵ روز معطل شدم تا با سایر برادران راوی قرارگاه مرکزی یک گزارش واحد بنویسیم، که نشد. لذا گزارش خودم را که مربوط به قرارگاه خاتم بود نوشتم که یک روز و نیم طول کشید. دلیلش هم این بود که زمانی که در جریان عملیات در جبهه بودم، لحظه به لحظه جمع‌بندی و تحلیل خودم را می‌نوشتم وقتی روندها تغییر می‌کرد و نیاز به یک جمع‌بندی داشت، وضعیت جدید را سریع جمع‌بندی و می‌نوشتم. این جمع‌بندی و تحلیل، عملاً هم در ایجاد یک چارچوب به من کمک کرد و هم در واقع، این همان روح کلی بود که می‌بایست در گزارش من حاکم می‌شد؛ لذا من هیچ مشکلی نداشتم. بنابراین برادرها در حین کار، هر تحلیلی به نظرشان می‌رسد در دفترچه‌ای که در اختیارشان هست بنویسند، این‌ها در نگارش گزارش خیلی کمک می‌کند تا با سرعت بیش‌تری تهیه شود. نکته‌ی آخری هم که خواستم خدمتتان بگویم این است که برادرهایی که می‌خواهند بروند، اول یکی دو تا از گزارش یگان‌هایی که قوی و کامل نوشته شده

را حتماً مطالعه کنند. این نشان می‌دهد که به چه ابعاد و زوایایی در نگارش گزارش باید پرداخت و چه چیزهایی را باید مطرح کرد. این‌ها نکاتی بود که به‌نظم رسید و خدمتتان گفتم.

اطلاع رسانی

گفتگو درباره رویکرد تاریخی به جنگ (سردار باقرزاده)